Česká společnost chemická

80 let brněnské pobočky

Jaroslav Janák a Adolf G. Pokorný

Brno, 2009

Lektoři:
Prof. RNDr. Lumír Sommer, DrSc.
Prof. Ing. Dr. Lubomír Lapčík, DrSc., dr.h.c.
Prof. RNDr. Milan Potáček, CSc.

vydala Česká společnost chemická
1. vydání, 2009

Tiskárna DaL Tisk Brno
Náklad 360 kusů

ISBN 978-80-86238-69-2

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO PŘEDSEDY BRNĚNSKÉ POBOČKY 5
ÚVODEM 7
ZAKLADATELÉ POBOČKY 8
VZNIK ČSCH A USTAVENÍ POBOČKY 9
PŘEHLED ČINNOSTI 13
Období 1929–1952 13
Období 1952–1992 14
SOUČASNOST 21
Obnovení Fakulty chemické VUT 23
Budoucnost chemie v univerzitním kampusu Masarykovy univerzity 24
Ústav analytické chemie AV ČR a ČSCH 26
Lachema Brno a ČSCH 27
Dr. Alfred Bader a brněnská chemie 28
Odhalení pamětní desky J. J. Loschmidtovi 29
Hanušova medaile ČSCH profesorce Erice Cremerové 30
Principy a modely matematické chemie 31
Další aktivity 31
Přednášková činnost 33
BIOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY PŘEDSTAVITELŮ POBOČKY 40
ZÁVĚREM 59
PODĚKOVÁNÍ 60
PÍSEMNOSTI A ČLENSTVÍ V ČSCH 61
LITERATURA 62

ÚVODNÍ SLOVO PŘEDSEDY BRNĚNSKÉ POBOČKY

Budoucnosti by nebylo bez přítomnosti stejně jako by přítomnosti nebylo bez minulosti. Tuto pravdu se dočtete, byť trochu jinak formulovanou, i na následujících stranách. Myslím, že je moudré si to občas připomenout, a ještě moudřejší je v duchu tohoto úsloví konat. Dostává se nám do ruky spis, který se snaží zmapovat osmdesátiletou historii brněnské pobočky České společnosti chemické a který navazuje na almanach vydaný stejnými autory před 10 lety k 70. výročí založení brněnské pobočky České společnosti chemické. Je to jistě poučné čtení a autorům za ně patří můj upřímný dík.

Když minulost je diskutována na následujících stranách, rád bych se zmínil spíše o přítomnosti. Jaké jsou hlavní priority té současné pobočky? Chceme, aby se pobočka stala širokou platformou pro výměnu informací, a to nejen mezi chemiky samotnými, ale také mezi chemiky a vnějším světem. K tomu účelu jsme zřídili informační portál, kam může každý umístit informace o pořádaných akcích, zejména přednáškách (http://csch.chemi.muni.cz/index.html). Pořádáme pro chemickou veřejnost pravidelně přednášky. Strukturou zvaných přednášejících se snažíme, aby většina přednášejících byla ze zahraničí a aby to byli odborníci evropské či světové úrovně, ať už pracují v oblasti vědy či průmyslu. Snažíme se podporovat pořádání akcí nejrůznějšího charakteru, ať už formálně či finančně.

Snad největším problémem, se kterým se dnes brněnská pobočka České společnosti chemické potýká, je nedostatečný zájem mladých členů. A proto jedním z úkolů stávajících členů společnosti je podle mého názoru vysvětlovat roli chemie v současné společnosti a eventuálně je pro členství v chemické společnosti získat. Role chemie jako disciplíny je dnes nepochybně hodně odlišná než byla v době vzniku chemické společnosti či před několika desetiletími. To ale nic nemění na tom, že chemie je jednou z klíčových vědních oblastí a rozvoj současné lidské společnosti se bez ní neobejde. Co se změnilo proti minulosti je fakt, že chemie je podstatně více provázaná s dalšími disciplínami, zejména fyzikou v oblasti „Material science“ a biologií v oblasti „Life sciences“. To je potřeba nastupující generaci vysvětlovat a pro chemii ji získávat. Je třeba si uvědomit, že nic nevzniká a nefunguje samo, a Česká společnost chemická je jednou z nejvýznamnějších platforem k prosazování zájmů chemie nejen na republikové a evropské úrovni, ale i na úrovni regionální. Má-li být chemie ve společnosti respektována, pak Česká společnost chemická v tom může hodně udělat. Musí to být ale společnost silná, silná nejen myšlenkou a argumenty, ale i počtem členů.

Na závěr je mojí příjemnou povinností poděkovat tvůrcům textu, pánům Prof. Jaroslavu Janákovi a Dr. Adolfu Pokornému nejen za sepsání textu a za to, že se tohoto úkolu ujali už podruhé, ale také za jejich celoživotní práci pro Českou společnost chemickou v Brně. Nechť mají co nejvíce následovníků. Nechť tento historický spis má květnatá pokračování v letech dalších výročí.

Brno 2009 Jaroslav Koča

ÚVODEM

Každý, kdo pracuje s historickým materiálem, uvědomuje si naléhavě, že současný stav není samozřejmostí, že je výslednicí snažení, práce a historických okolností. Podobně současnost vytváří budoucnost. Obojí představuje kontinuitu kultury i existence.

Prostředí České společnosti chemické je místem setkávání chemiků – i těch, kteří se s chemií setkávají nebo se o ni jen zajímají – všech oblastí jejich profesí; je místem osobních kontaktů, vzdělávání, prezentace i popularizace oboru.

Pobočky společnosti pak přidávají speciální témata z jejich regionů a mohou svými významnými výsledky přispět i k obecnému poznání.

Domníváme se, že 80. výročí založení brněnské pobočky České společnosti chemické je vhodnou příležitostí zachytit její vývoj, zaznamenat ty, kteří ji formovali či formují a naznačit její funkci.

ZAKLADATELÉ POBOČKY

Prof. PhMr. PhDr. Bohumil Kužma
1875–1943
ideový zakladatel

Prof. PhMr. PhDr. Jiří Baborovský
1895–1946
zakladatel a první předseda

VZNIK ČSCH A USTAVENÍ POBOČKY

Historické předpoklady

Prvopočátky České společnosti chemické lze datovat léty 1866 až 1872, a to spojením zájmových vědeckých a technických skupin. O její vznik se zasloužili zejména tehdejší reprezentanti vědy, průmyslu a vyučování: Vojtěch Šafařík (1829–1902), František Štolba (1839–1910), Karel Preis (1846–1916) a Vilém Baur (1845–1930). Jejich iniciativa umožnila podchytit a soustředit zájmy české společnosti a najít vhodné místo, kde lze propojit přírodovědecké poznání, výuku a osvětu s potřebami rozvíjejícího se průmyslu a zemědělství. Byla i reflexí probíhajícího obrozeneckého vývoje české společnosti v rakouském mocnářství.

Prvopočátky brněnské chemie jsou spojeny se vznikem technického školství. Kvalitativní přeměna technického školství začala v našem regionu po vzoru pražské polytechniky v roce 1849 zřízením utrakvistického (vícejazyčného) technického učiliště v Brně. Bernard Bořivoj Quadrát (1821–1895) se stal zde v roce 1849 profesorem všeobecné a analytické chemie. Do Brna přišel na roční pobyt i Vojtěch Šafařík. V sedmdesátých letech bylo učiliště změněno na Polytechnický institut s čistě německým sborem a vyučovacím jazykem. To vyprovokovalo snahy o založení České techniky v letech 1899–1911.

Ustavení pobočky

Myšlenka založení spolku se zaměřením na chemii a chemickou technologii vznikla ve spojitosti s ustavením chemického odboru na České vysoké škole technické v Brně v roce 1911. Tyto snahy utlumila 1. světová válka. Teprve v roce 1918 po vzniku Československa navrhla řada členů techniky změnu stanov Společnosti tak, aby ve shodě s rodícím se zemským uspořádáním republiky bylo pamatováno na možnost vzniku regionálních poboček. Tuto myšlenku znovu oživil hlavně prof. V. Kubelka. Roku 1924 byl v Praze vypracován návrh stanov brněnské pobočky, ten však nebyl ihned přijat. Proto byly utvořeny dvě komise; v pražské komisi zasedal prof. J. Hanuš, prof. J. Šatava a Ing. J. J. Weiss, v brněnské pak prof. B. Kužma, prof. V. Veselý a prof. V. Kubelka. Prostředníkem mezi oběma komisemi byl prof. J. Baborovský. Roku 1926 byl přijat návrh pobočku v Brně zřídit. Roku 1927 byl valnou hromadou v Praze přijat návrh nových stanov a roku 1928 byly tyto stanovy schváleny ministerstvem vnitra. Poté byl zvolen přípravný výbor. Brněnská pobočka ČSCH byla ustavena dne 26. ledna 1929. Zásluhy o to měli zejména brněnští chemici Bohumil Kužma a Jiří Baborovský a pražští chemici J. J. Weiss a J. Šatava. Prof. J. Šatava přednesl

v krátkosti projev o vývoji a účelu Společnosti. Dále schůzi předsedal jako nejstarší člen vládní rada Ing. F. Ninger. Prof. B. Kužma se vzdal kandidatury na místo prvního předsedy a na jeho návrh byl zvolen prvním předsedou pobočky J. Baborovský.

Setkání zakladatelů brněnské pobočky ČSCH v r. 1929 (v centru prof. J. Baborovský a prof. B. Kužma)
Foto archiv Technického muzea v Brně

V čele pobočky se posléze střídali F. Ninger, J. Frejka, V. Veselý, J. Knop, J. Hampl, V. Kubelka, F. Toul, J. Lauschmann, A. Okáč, J. Janák, J. Jonas a dnešní předseda J. Koča. Ti vtiskovali či vtiskují činnosti pobočky určitý profil, který reflektoval vývoj oborů, potřeby praxe i odborné výuky a postgraduální výchovy. Vliv průmyslového vývoje a ne vždy příznivého společenského klimatu se odrážel v oscilaci členské základny od počátečních 50 až do pozdějšího maxima 401 členů v roce 1951. Za působení J. Baborovského ve Zlíně vznikla tam v roce 1941 velmi aktivní brněnská pododbočka. Od roku 1953 nastal přestup členů do nových poboček v Olomouci, Ostravě, ve Zlíně a Pardubicích. Dnešní stav členstva v Brně je 200.

Představitelé brněnské pobočky

období	předseda	jednatel	hospodář
1929	J. Baborovský	Z. Soldát	F. Perna
1932	F. Ninger	Z. Soldát	F. Perna
1935	J. Frejka	Z. Soldát	F. Perna
	8. sjezd (1935): Návrh přijímat za členy studenty		
1938	V. Veselý	Fr. Schacherl	J. Baborovský
1942	J. Knop	Fr. Schacherl	J. Baborovský
1943	J. Hampl	Fr. Schacherl	J. Baborovský
1944	J. Hampl	J. Baborovský	J. Baborovský
1945	J. Hampl	J. Baborovský	J. Baborovský
1946	J. Hampl	O. Viktorin	A. Wagner
1947	V. Kubelka	J. Trtílek	A. Wagner
1948	F. Toul	B. Blanka	A. Wagner
1949	J. Lauschmann	B. Blanka	A. Wagner
	10. sjezd (1949): Celostátní sjednocovací akce		
1950	J. Lauschmann	B. Blanka	A. Wagner
	11. sjezd (1950): Slučovací slezd ČSCH a SSCH		
1952	J. Lauschmann	M. Odehnal	A. Wagner
1953	J. Hampl	M. Odehnal	A. Wagner
1955	J. Lauschmann	M. Odehnal	A. Wagner
1956	J. Lauschmann	J. Komenda	A. Wagner
1959	A. Okáč	A. Pokorný	A. Wagner
	22. sjezd (1962): Spolupráce s ČSVTS		
1963	J. Lauschmann	A. Pokorný	A. Wagner
1964	J. Lauschmann	J. Král	A. Wagner
1974	J. Lauschmann	J. Brandštetr	A. Wagner
	30. sjezd (1974): Celostátní setkání chemiků		
1975	A. Okáč	J. Brandštetr	A. Wagner

33. sjezd (1977): Instrumentální metody

1978	A. Okáč	J. Brandštetr	L. Seménková
1980	J. Janák	J. Brandštetr	L. Seménková
1981	J. Janák	O. Fischer	L. Seménková
1985	J. Janák	L. Skurský	L. Seménková

44. sjezd (1988): Informační systémy

1991	J. Janák	I. Novotný	L. Seménková
1993	J. Janák	J. Koča	L. Seménková
1996	J. Jonas	J. Koča	L. Seménková
1997	J. Koča	J. Holík	M. Wimmerová
1998	J. Koča	J. Holík	M. Wimmerová
1999	J. Koča	Z. Friedl	M. Wimmerová

54. sjezd (2002): Chemie nových materiálů pro 21. století

2006	J. Koča	J. Havliš	M. Wimmerová
2009	J. Koča	J. Havliš	M. Wimmerová

PŘEHLED ČINNOSTI

Tento přehled jsme rozdělili do tří časových úseků, které reflektují naděje i zklamání, podmíněné zvraty státoprávního uspořádání, kulturního vývoje a způsobů financování. Jako nejpřirozenější jsme oddělili období 1929–1952, 1952–1992 a 1992–2009. Tyto hranice jsou přibližné, neboť řada aktivit má kořeny nebo důsledky před či po těchto datech.

Období 1929–1952

Toto období činnosti pobočky odráží naděje i turbulence, kterými prošla naše země. V prvém období vývoje se konaly za organizační pomoci pobočky celkem 3 sjezdy ČSCH v Brně. V roce 1935 přijal 8. sjezd návrh členství studentů na vysokých školách a návrh na zřízení komise pro chemickou nomenklaturu.

Poválečný sjezd (1949) se konal za účasti Spolku chemikov Slovákov a jednal o sloučení české a slovenské části. Krátce poté (1950) se konal tzv. slučovací sjezd ČSCH.

Součástí činnosti kromě prohlubování odborné informovanosti a publikace výsledků prací svých členů bylo i zaujímání stanovisek k veřejným otázkám (např. diskuse o změnách vyučovacích osnov chemie na vysokých školách, o chemickém názvosloví, o úloze fyzikální chemie v aplikovaných vědách, o stavovských otázkách; vypracována byla i veřejnoprávní dobrozdání k zaměstnávání cizinců v ČR, k seznamu znalců, k návrhům různých zákonů a norem, k tisku knih, literatury, ale i k vládním opatřením, jako byla tendence zrušit Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v letech hospodářské krize). Pravidelnou náplní činnosti bylo pořádání občasných přednášek odborníků z regionu, z pražské pobočky a zahraničních chemiků při jejich zájezdech do naší republiky; v letech první republiky byla i možnost navštěvovat diskuse o původních pracích v Německé chemické společnosti na německé technice v Brně. Dále byly pořádány exkurze do průmyslových závodů, např. plynáren, pekáren, cukrovaru apod. V roce 1936 zřídili J. Baborovský a A. Šimek v pobočce fyzikálně-chemickou sekci společně se seminářem Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Válečná léta znamenala útlum spolkové činnosti a po uzavření českých vysokých škol se činnost členů pobočky přenesla do neveřejné přednáškové aktivity konané na různých místech. J. Baborovský odborně působil v Baťově zlínském studijním ústavu (tzv. černá univerzita pod krytím Baťova učiliště ve Zlíně). I tehdy vznikaly učebnice a vzdělávací texty (J. Baborovský, A. Okáč, O. Viktorin, Fr. Schacherl a další). Existovala i distribuce vysokoškolských učebnic studentům vyšších chemických průmyslových škol a abiturientských kurzů (např. Hovorkova nadace aj.). Válečná

léta přinesla také ztrátu významných členů, kteří zahynuli v důsledku nacistické perzekuce: Josef Hrubý, Rajmund Hrubý, Antonín Koutecký, Vojtěch Kožíšek, Vladimír Němec, František Schacherl a Antonín Šimek. V koncentračním táboře byli vězněni Vítězslav Veselý a Gustav Kaplan.

Z podnětu členů pobočky byl na České vysoké škole technické v Brně navržen v roce 1933 čestný doktorát technických věd profesoru analytické a potravinářské chemie z pražské ČVUT Josefu Hanušovi za jeho mimořádné zásluhy o rozvoj chemických věd v našem státě. Z návrhů na čestné členy Společnosti byli v prvém období jmenováni Francis Jager (1932), Bohumil Kužma (1932), Jiří Baborovský (1935), František Ninger, který se však této pocty nedožil (†1938), Jan Václav Dubský in memoriam (1946) a Vítězslav Veselý (1950). Zasloužilými funkcionáři Společnosti se stali Josef Frejka, František Toul, Jan Hampl, Arnošt Okáč a František Šantavý.

Tabulka I

Souhrn činnosti v období 1929–1952

Události	Přednášky	Exkurze	Celkem
Počet	136	12	148
Účast	5 404	452	5 856

Toto období života pobočky lze charakterizovat jako snahu o poradenskou a osvětovou činnost orientovanou na vývoj oboru a obecně společenské problémy.

Období 1952–1992

Druhé období vývoje pobočky bylo ve znamení výrazných společenských a politických změn. Ty znovu přerušily šíři po válce obnovených zahraničních styků a promítly se do vážných zásahů do struktury a personálu brněnského vysokého školství a také do členské základny pobočky. V roce 1952 byla konstituována Československá akademie věd. ČSCH byla k ní přičleněna jako výběrová vědecká organizace a vznikaly specializované odborné skupiny. Významnou náplní působnosti pobočky se stala podpora rozvoje výzkumu a stimulace postgraduální výchovy. Pobočka ČSCH v Brně vždy udržovala těsné kontakty s vysokými školami v okruhu působnosti a podporovala odbornou činnost studentů v průběhu jejich studia a soutěže v této oblasti konané, jako např. soutěže o nejlepší studentskou vědeckou práci apod. Zastřešovala tak řadu činností, pro něž zejména v padesátých a sedmdesátých letech nebyly na vysokých školách optimální podmínky.

Pobočka organizovala celkem čtyři celostátní sjezdy Společnosti (Tabulka II). Při těchto sjezdech byly pořádány také výstavy, v roce 1962 výstava k podpoře chemického průmyslu, v roce 1977 výstava ve znamení stého výročí narození Vítězslava Veselého a založení Chemických listů a v roce 1988 výstava o historii chemie ve filatelistických materiálech. V rámci tohoto sjezdu byla pořádána „Celostátní studentská konference z oboru chemie“.

Tabulka II

Přehled sjezdů ČSCH konaných v Brně ve druhém období činnosti pobočky

Sjezd	Termín	Motiv sjezdu	Účast
22.	3.–6. 7. 1962	spolupráce s ČSVTS	829
30.	19.–24. 8. 1974	setkání chemiků	1 350
33.	4.–7. 7. 1977	instrumentální analytické metody	215
44.	5.–8. 7. 1988	informační systémy	400

Ve spolupráci s odbornými skupinami, sesterskými chemickými společnostmi, akademickými pracovišti ČSAV a vysokými školami byly organizovány konference, sympozia, odborné kurzy a kolokvia i letní školy. Důraz byl kladen na odbornou úroveň, informovanost potenciálních zájemců a podporovány byly interdisciplinární aspekty vědy. Témata vycházela z výrazných příspěvků vědeckých škol v regionu (zájemci přicházeli často i ze zahraničí) a inspirovala i řadu mezinárodních sympozií (spektrální analýza, separační metody, chemie heterocyklických sloučenin, chemometrie apod.).

Spektroskopie 1953–1987

Z tématu spektrálního výzkumu barviv, vedeného Josefem Knopem, se ve spolupráci s J. Komendou, J. Němcem, M. Hemalou a J. Markem uskutečnilo celkem 7 týdenních kurzů praktické spektroskopie, realizovaných na chemickém ústavu Vysoké školy zemědělské a lesnické v Brně (principy spektrálních přístrojů, kvalitativní a kvantitativní emisní spektrální analýza, fotografický proces ve spektrální analýze a absorpční spektroskopie barviv) s účastí 20–40 frekventantů.

Na tuto tradici navázaly série kurzů moderních spektroskopických metod. Z iniciativy Miroslava Holíka zahájila pobočka v září roku 1974 spolu s odbornou

skupinou magnetické rezonanční spektroskopie Čs. spektroskopické společnosti a pobočkou ČSVTS podniku Lachema Brno první týdenní Letní školu NMR spektroskopie za účasti 21 posluchačů, z toho 2 kolegů z Polska. Celkem čtyři letní cykly představovaly úvod do interpretace NMR spekter (1974, 1975, 1979, 1984), dva se konaly pro pokročilé (1978, 1981) a další dva byly zaměřeny na pulsní techniky (1985, 1987). Letní školy zahrnovaly přednášky, cvičení, předvádění přístrojů praktickým měřením na spektrometru. Jednotlivé postupy byly demonstrovány na konkrétních případech v analytickém oddělení VÚČCH Lachema Brno. Školy připravil M. Holík a lektorsky zajistil spolu s M. Turečkovou, V. Sklenářem, M. Navrátilem a M. Hájkem (Tabulka III).

Tabulka III

Přehled uspořádaných letních škol NMR spektroskopie

LŠ	1[a]	2[a]	3[b]	4[a]	5[b]	6[a]	7[c]	8[c]
Rok	1974	1975	1978	1979	1981	1984	1985	1987
Účast	21	23	17	24	14	22	17	43

[a] Pro začátečníky, [b] pro pokročilé, [c] pulsní techniky

Seminář „Pokroky ve vysokorozlišovací NMR a FTIR spektroskopii“ byl pořádán brněnskou pobočkou ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou brněnské univerzity a firmou Bruker dne 12. října 1995.

Chromatografie 1956–1992

Druhým nosným tématem byly výsledky výzkumu plynové chromatografie, iniciované Jaroslavem Janákem a rozšířené postupně na další skupiny separačních metod. Aktivita pobočky byla podporována zpočátku Ústavem pro naftový výzkum, pak Laboratoří pro analýzu plynů ČSAV a poté Ústavem instrumentální analytické chemie ČSAV a jeho pobočkou ČSVTS. Činnost, zahájená v roce 1956 konferencí se 150 účastníky v Ústavu pro naftový výzkum a vydaným rozsáhlým sborníkem, přispěla k rozvoji analytických separačních metod nejen v Československu, ale i v zahraničí. Porady pracovníků z oboru plynové chromatografie se konaly v rámci této aktivity, v roce 1957 v Pardubicích s 30 účastníky, roku 1958 ve Zlíně, 1960 v Novákách a v roce 1962 v Bratislavě.

Pod patronací pobočky se konalo celkem 15 týdenních, každoročně opakovaných kurzů plynové chromatografie (15 hod. úvodu do teorie, instrumentace a 20 hod. cvičení v 6 kroužcích či uzavřených diskusí o možném řešení pracovních problémů frekventantů). Odborně je zajišťovali H. Dubský,

M. Dressler, K. Hána, M. Hřivnáč, J. Janák, M. Krejčí, J. Novák, K. Tesařík a M. Wurst. Posléze se z iniciativy Miloše Krejčího konaly Letní školy kolonové chromatografie na aktuální témata pro odborníky (stopová analýza plynovou a kapalinovou chromatografií, selektivní detektory, obohacovací techniky, biochemické a medicínské analýzy, problematika životního prostředí apod.). Na tato témata navazovaly kurzy izotachoforézy, které vedl Petr Boček a Ludmila Křivánková. Těchto programů se zúčastnilo celkem 2420 frekventantů (Tabulka IV).

Tabulka IV

Přehled činnosti v oboru chromatografie a elektroforézy

Druh	Konference	Kolokvia	Sympozia	Kurzy	Letní školy	Semináře
Zahájení	1956	1981	1979	1960	1971	1960
Počet	1	1	3	6	13	24
Účast	150	30	150	240	650	1200

S rostoucí prestiží se tato skupina zabývala možnostmi mezinárodní spolupráce na úseku výzkumu, laboratorní a provozní kontroly a výroby přístrojové techniky. Tyto činnosti přispěly k iniciaci vzniku série mezinárodních sympozií „Danube Symposium on Chromatography“ konaných střídavě v zemích okolo Dunaje; v Československu v Bratislavě 1973 (J. Chromatogr. 91, 1974) a Karlových Varech 1979 (J. Chromatogr. 191, 1980). Dále to byla průmyslově orientovaná série „Advances and Application of Chromatography in Industry“ organizovaná v Bratislavě. Také byla uspořádána v roce 1989 konference na téma „Separace ve fyzikálních polích“ (Josef Janča).

Heterocyklické sloučeniny 1963–1996

Třetí nosné téma se odvozovalo z původních prací v oblasti heterocyklických sloučenin a bylo inspirované Milanem Kratochvílem, Jaromírem Hadáčkem, Jaroslavem Jonasem a Milanem Potáčkem. V roce 1963 se konalo 1. sympozium o chemii heterocyklických sloučenin (SCHC), pořádané katedrou organické chemie Přírodovědecké fakulty MU (tehdejší Univerzity J. E. Purkyně) za spoluúčasti brněnské pobočky ČSCH. Také následující dvě sympozia se konala v Brně a postupně se stala oblíbeným setkáním s vysokou zahraniční účastí. Poté se pořádání ujaly i jiné naše instituce. V roce 1978 se šesté sympozium opět vrátilo do Brna a bylo spojeno s 6th Blue Danube Symposium on Heterocyclic Chemistry (BDSHC), které vzniklo v roce 1991 díky spojené iniciativě prof. dr. Fritze

Sautera z Technické univerzity ve Vídni a kolegů z katedry organické chemie Slovenské technické univerzity v Bratislavě. Cílem bylo setkání chemiků z Rakouska, Maďarska, Slovenska a České republiky. Spojené sympozium 12th SCHHC a 6th BDSHC se konalo v Brně ve dnech 1.–4. 9. 1996 (Tabulka V).

Tabulka V

Přehled v Brně uspořádaných sympozií o heterocyklických sloučeninách

Rok	1963	1966	1969	1978	1996
Pořadí	1.	2.	3.	6.	12.
Celková účast	64	140	110	118	220
Ze zahraničí	4	50	18	26	17

Toto integrované sympozium s celkovým počtem přes 200 účastníků ze 17 zemí se zařadilo ke konferencím větším než běžná BDSHC a zejména přerostlo ve významné mezinárodní setkání. Organizace BDSHC pak pokračovala v následujících letech ve spřátelených zemích „na Dunaji“ a 11th BDSHC bylo opět organizováno v Brně ve dnech 28.8. – 1.9.2005. V organizaci se pořadatelé pravidelně střídají.

Chemometrie 1986–1996

Čtvrtá významná oblast aktivity pobočky vycházela z rozvoje a aplikace výpočetní techniky v chemii, kterou v oblasti plánování organických syntéz pomocí počítače iniciovali Milan Kratochvíl a Jaroslav Koča. Tato aktivita směřovala k matematizaci chemie a k chemickému modelování. Jiný směr chemometrie, spočívající v matematicko-statistickém zpracování výsledků měření, rozvíjel na Přírodovědecké fakultě MU Josef Havel, ve výzkumu Lachemy Miroslav Holík a v Ústavu analytické chemie AV ČR Petr Boček. V září 1986 uspořádala pobočka ve spolupráci s pobočkou ČSVTS Lachemy první kurz „Počítačové zpracování výsledků měření“. Do kurzu se přihlásilo přes 100 zájemců a proto byl opakován v únoru 1987. Tematicky byly do programu zahrnuty tyto okruhy: hodnocení analytických výsledků a metod, analýza tvaru signálu, regresní a faktorová analýza, optimalizační metody, kinetika chemických reakcí, úvod do programování a tvorba algoritmů. Kurz připravili a vedli M. Holík a J. Havel, na přednáškách a na přípravě učebních textů se dále podíleli J. Koča, J. Fischer, Z. Lužný, J. Dušek a J. Halámek. V roce 1989 byl spolu s odbornou skupinou chemometrie ČSCH uspořádán kurz chemometrie ve Valticích, na kterém se podíleli J. Fischer, M. Holík, K. Eckschlager, J. Havel a J. Jančář.

Na první chemometrické konferenci v Kamenici (Slovensko) v roce 1988 byli brněnští členové odborné skupiny chemometrie pověřeni pořádáním další konference. Ta byla potom J. Havlem a M. Holíkem zorganizována v roce 1990 pod označením CHEMOMETRICS II jako společná mezinárodní konference Masarykovy univerzity a ČSCH, zaměřená jak na analytickou, tak i na fyzikálně-chemickou a organickou chemometrii. Zúčastnilo se jí 150 zájemců, z toho 80 ze zahraničí. Od té doby se v tříletých intervalech tato akce v Brně opakuje – CHEMOMETRICS III (1993), CHEMOMETRICS IV (1996) až CHEMOMETRICS XII (2000) – s tím, že se jí účastní jako spolupořadatelé i chemické společnosti Slovenska, Rakouska a Maďarska. V přednáškách a plakátových sděleních se na těchto akcích představili odborníci z Evropy, USA, Japonska a Mexika.

Další témata 1956–1983

Další témata vycházela z různých regionálních potřeb a navazovala na širší aktivity.

V roce 1956 založil Mirko Hrubý skupinu chemického inženýrství. V září 1962 se konal v Brně 1. mezinárodní kongres chemického inženýrství, strojnictví a automatizace (CHISA), organizačně vedený odbornou skupinou chemického inženýrství ČSCH a chemickou sekcí ČSVTS. Kongresu se účastnilo 800 domácích a zahraničních pracovníků.

Skupina fotografické chemie, za vedení Jána Čierníka, uspořádala v roce 1962 fotochemický seminář a v roce 1963 další seminář na téma: Některé teoretické problémy syntézy fotografických emulzí s vysokým obsahem stříbra (účast 34 zájemců).

Další skupina uspořádala v roce 1962 kurz pro doškolování v oboru plastických hmot ve spolupráci s Výzkumným ústavem makromolekulární chemie v Brně.

Skupina pro výuku chemie z iniciativy Aloise Wagnera a Josefa Trtílka se podílela na kurzech pro učitele chemie, dále na náplni krajských kol chemických olympiád a na celostátních studentských vědeckých konferencích.

Skupina termochemické analýzy, iniciovaná Jiřím Brandštetrem, popularizovala roztokovou kalorimetrii. V roce 1983 se tato skupina podílela v Mariánských Lázních na stejnojmenném monotématickém semináři s mezinárodní účastí ve spolupráci s ČSVTS a ÚVÚ Škoda Plzeň. Přítomno bylo 57 účastníků, z toho 28 ze zahraničí.

O stupni zapojení a zaměření činnosti pobočky a jejích představitelů po dobu druhého období svědčí výčet aktivit a dokumentuje tak tematický a organizační rozsah činnosti pobočky, jakož i informační a osvětový vliv i mimo region (Tabulka VI).

Tabulka VI

Souhrnný přehled činnosti v období 1952-1992

2.období	Konference, sympozia, kolokvia	Letní školy	Kurzy, semináře	Přednášky, exkurze
Počet	4	20	41	465
Účast celkem	1322	797	1958	1467

V druhém období činnosti pobočky získali čestné členství za obětavou práci v ČSCH a za přínos k rozvoji chemie: Josef Knop (1960), Eduard Ertl (1961), Alois Wagner (1962), Jan Lauschmann (1965), Arnošt Okáč (1966), Václav Kubelka (1973), v dalších letech Jaroslav Janák (1994), Milan Kratochvíl (1994), Adolf G. Pokorný (1996), Jiří Brandštetr (1997), Milota Fanderlík (1997) a František Daněček (1998).

V roce 1988 byla pobočka poctěna medailí Beilsteinova institutu ve Frankfurtu nad Mohanem, Německo.

SOUČASNOST

Do současnosti vstupovala brněnská pobočka s dvěma příznivými okolnostmi: po velmi dlouhé době s možností svobodně komunikovat s představiteli světové vědy a s možností vnímat a opírat se o rozšiřující se vědeckou základnu. Byla obnovena a prostorově zajištěna Fakulta chemická VUT v Králově Poli (obr. na str. 24), Masarykova univerzita zahájila výstavbu nového kampusu na bohunické terase (obr. na str. 25), v nové budově se rozvíjí základní výzkum Ústavu analytické chemie Akademie věd České republiky (obr. na str. 26) a do Brna se vrátila Farmaceutická fakulta jako součást Veterinární a farmaceutické univerzity. Ustavil se i odbor chemie (Ing. J. Hladík) v nové budově Technického muzea v Brně, Purkyňova ul. Na ulici Kounicově vyrostla budova Moravské zemské knihovny (obr. na str. 22).

Budova Technického muzea v Brně, Purkyňova 105
foto Eva Řezáčová, fotografka TMB

Budova Moravské zemské knihovny, Brno, Kounicova 65a

Tyto nové stavby spolu s chemickými útvary Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity a průmyslového zázemí (Pliva-Lachema a.s. – viz str. 27, Polymer Institute Brno a.s. – plasty, Výzkumný ústav stavebních hmot a.s. – silikáty, Technologický park – vědecké přístroje) a řadou dalších (kontrola potravin, vody, půdy apod.) vytváří ucelenou základnu chemie a chemické technologie v Brně.

Na zhodnocení současnosti a jejího přínosu k vědeckému poznání a společenské funkci je třeba vyčkat; to ponecháváme těm, kteří nás budou následovat. Z těchto důvodů je tato kapitola souhrnem jednotlivých významných událostí, které toto období charakterizují. Pobočka ČSCH si chce udržet své poslání být místem, kde se výsledky a počiny všech chemických skupin setkávají, vzájemně komunikují a ovlivňují se.

Obnovení Fakulty chemické VUT

Brněnská technika Dr. Edvarda Beneše byla výnosem Ministerstva školství a kultury zrušena 15. srpna 1951 a byla zřízena Vojenská technická akademie (VTA). Tak došlo k degradaci chemické výuky a zásadnímu zúžení chemického výzkumu pouze na vojenskou problematiku. Posléze došlo velitelským rozkazem i k fyzické likvidaci rozsáhlé chemické knihovny. Podstatnou část této knihovny se podařilo zachránit přispěním brněnské pobočky Čs. společnosti chemické při ČSAV a Laboratoře pro analýzu plynů ČSAV v Brně. V roce 1956 vláda rozhodla obnovit techniku pod novým názvem Vysoké učení technické (VUT), zatímco chemie zůstala ve svazku VTA. V roce 1958 byla Vojenská technická akademie podstatně zredukována a VUT byly navráceny četné objekty s výjimkou chemického pavilonu. V roce 1989/90 z iniciativy prof. Aloise Wagnera vznikl návrh na obnovu chemické fakulty VUT. Na jeho vypracování se účastnili: za VUT prof. Dr. Ing. Zdeněk Šauman, DrSc. a prof. Dr. Ing. Vladimír Lach, CSc., za ČSAV akademik Armin Delong, doc. Ing. Jaroslav Janák, DrSc. a za ČSCH prof. RNDr. Karel Veselý, DrSc. a Dr. Ing. Adolf Pokorný, CSc.

5. ledna 1990 byl návrh chemické fakulty VUT připraven pro jednání rektora VUT, jejího vedení a akreditační komise Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Rozhodnutím rektora, prof. E. Ondráčka, ze dne 3. listopadu 1992 byla chemická fakulta VUT po nedobrovolné přestávce 41 let znovu ustavena. Prvým děkanem obnovené Fakulty chemické byl (1992-2000) fyzikální chemik prof. Ing. Lubomír Lapčík, DrSc., který přešel z Chemickotechnologické fakulty Slovenské technické univerzity v Bratislavě. Současně s ním přišli další kvalifikovaní pracovníci, kteří přinesli již rozpracované výzkumné programy, a to: studium transportu hmoty v systému polymer / rozpouštědlo, jihomoravské lignity – struktura – vlastnosti – aplikace a speciální polysacharidy (deriváty celulózy a především kyselina hyaluronová). Výuka na chemické fakultě byla s pomocí pedagogů Masarykovy univerzity zahájena již ve školním roce 1992/93.

Obnovená chemická fakulta VUT našla široké porozumění na Přírodovědecké fakultě MU, na Ústavu analytické chemie AV ČR a především v rámci vlastní Alma Mater – VUT na Fakultě strojního inženýrství a Fakultě elektrotechnické. Ve spolupráci s pobočkou ČSCH v Brně zavedla řadu odborných seminářů, workshopů a sympozií:

- série konferencí Chemistry and Life (1999, 2002, 2005 a 2008)
- odborný seminář Pokroky v oblasti aplikované fyzikální chemie (1997)
- Dielectric Analysis of Polymer and Composites and Related Phenomen, Workshop of Physical Chemistry Fundamentals (1999)

– 1st – 4th Seminar on Physics and Chemistry of Molecular Systems (1993-1997)
– ICS – UNIDO Workshop: Technology and Processes for Sustainable Prevention (2002)

Fakulta chemická VUT má dnes důstojné umístění v nové budově.

Budova Fakulty chemické a Elektrotechnické fakulty Vysokého učení technického Brno, Technologický park

Budoucnost chemie v univerzitním kampusu Masarykovy univerzity

Rozvoj chemických věd a technologií je spojen s rozvojem vysokých škol, akademických institucí, vědeckých společností a vývojové základny průmyslu.

Dosavadní objekty brněnské univerzity jsou zčásti historické stavby, zčásti přestavěné z různých budov původně sloužících jiným účelům. To byly hlavní důvody, proč vláda ČR schválila v r. 2002 a 2005 projekt výstavby univerzitního kampusu Masarykovy univerzity na bohunické terase.

Jde o nejvýznamnější projekt Masarykovy univerzity. Úvěr vyšší než 6 mld. Kč je v podstatě krytý státním úvěrem u Evropské investiční banky. Budovy Přírodovědecké fakulty s několika trakty a křídly odpovídají provozu jednotlivých kateder, které jsou navzájem propojeny nízkou a širokou podnoží s posluchárnami a společnými zařízeními.

Situování kampusu v sousedství největší brněnské nemocnice v Bohunicích ukazuje na budoucí úzkou spolupráci chemických oborů s biologickými a medicínskými obory a objektivně tak reaguje na směřování vědeckých disciplin spojených se zdravím lidí i přírody.

V současné době jsou téměř všechny chemické ústavy přesunuty z areálu na Kotlářské ulici do kampusu a jsou plně funkční. Integrace chemického výzkumu v široce pojatém konceptu areálu bude brzy realizována. V tomto směru je Národní centrum pro výzkum biomolekul (prof. RNDr. Jaroslav Koča, DrSc.) nadějným počátkem.

V původním prostoru Přírodovědecké fakulty na Kotlářské ulici zůstává aula, která je strategicky vhodným místem pro setkávání na přednáškách pobočky ČSCH pro chemiky škol a organizací, rozmístěných velmi rozptýleně a poměrně vzdáleně na území města Brna.

Kampus Masarykovy univerzity v Brně, Bohunická terasa - vizualizace
Chemické a biologické pavilony, v pozadí největší brněnská nemocnice

Ústav analytické chemie AV ČR a ČSCH

Jediný chemický ústav Akademie věd České republiky situovaný v Brně je Ústav analytické chemie AV ČR, v.v.i. Jedno oddělení tohoto brněnského ústavu je v areálu biologických a lékařských pracovišťAkademie věd, Praha 4 – Krč, Vídeňská 1083.

Budova Ústavu analytické chemie Akademie věd České republiky v.v.i., Brno, Veveří 97
Foto M. Roth

Ústav se vyvinul z Laboratoře pro analýzu plynů ČSAV, založené r. 1956. Pracoviště se zabývá základním výzkumem chromatografických (a odvozených), elektromigračních a vybraných spektrálních metod. V současné době je výzkum orientován zejména na metodologii a instrumentaci mikrometod s vizí identifikovat a definovat analyticky významné vlastnosti objektů na úrovni jediné buňky a umožnit tak analýzu subcelulárních částic až jednotlivých biomolekul v jejich přirozeném prostředí. Analytická chemie tak ovlivňuje hlavně metodickou úroveň výzkumu a kontrolní praxe věd o živé přírodě.

Ústav se věnoval a trvale věnuje postgraduální výchově studentů univerzitních i technických škol, často i ze zahraničí.

Zakladatelem původní Laboratoře byl prof. Jaroslav Janák, který byl v letech 1980–1996 předsedou brněnské pobočky ČSCH. Z přehledu činnosti brněnské pobočky patrný úzký vztah a součinnost pracovníků ústavu s ČSCH, pramenící z přesvědčení, že součinnost vysokých škol a akademických institucí je zárukou kvality poznání a také úrovně kultury společnosti.

Lachema Brno a ČSCH

Národní podnik Lachema Brno vznikal jako součást projektu malotonážní výroby čistých laboratorních nebo speciálních chemikálií. V r. 1964 vznikl v rámci podniku Ústav čistých chemikálií a pod zavedenou značkou se spojil s několika závody tzv. kvalifikované chemie. Z logiky věci vznikl oboustranně výhodný vztah k chemickým katedrám Přírodovědecké fakulty MU (J. Komenda, M. Kratochvíl, L. Seménková a další). Koncem 60. let se výrobní profil stále více zaměřoval k výrobě zdravotnické chemie (cis-platina, cytostatika, diagnostické prostředky apod.)

V devadesátých letech, kdy došlo k hospodářskému otevření se světu, ztratil původní záměr zajišťovat čisté chemikálie z domácích zdrojů smysl a schopnost konkurence. V rámci privatizace (1999) přešel podnik Lachema do vlastnictví farmaceutické firmy Pliva, jako člen skupiny Barr. Vztah k ČSCH zůstal až do současnosti a tento závod sponzoruje přednáškové akce brněnské pobočky společnosti.

Dr. Alfred Bader a brněnská chemie

Alfred Bader se narodil ve Vídni (1924). Studium chemie ukončil (1945) na Queen´s University Kingston, Ontario, Kanada a doktorát získal na Harvard University, USA (1950). Dráhu podnikatele začal v garáži svého domu, kde připravoval neobvyklé, čisté organické chemikálie. Výhledově rozeznal jejich potenciální význam pro speciální vědecké účely a vytvořil sbírku zajímavých chemikálií, kdysi objevených, ale na trhu nedostupných. Podchytil tak neobvyklý prostor spotřeby. Tak vznikla (1951) nejprve Aldrich Chemical Co., která se spojila s další společností. Dnes je to světoznámá firma Sigma-Aldrich.

Dr. Alfred Bader a prof. Jaroslav Jonas u příležitosti Baderovy přednášky pro Českou společnost chemickou v roce 1995 – záběr z diskuze.

Foto Marie Kratochvílová

Založil a financuje Baderovu cenu (od r.1994) udílenou každoročně za nejlepší práci mladých českých chemiků v oblasti organické chemie a od roku 2002 také ještě v oboru bioorganické chemie. Kromě toho poskytuje ročně stipendia nejlepším absolventům magisterského studia, kteří mají zájem o pokračování studia v zahraničí na 3 amerických univerzitách (Harward University, Columbia University, University of Pennsylvania) a jedné britské univerzitě (Imperial College of London) na tři roky.

V roce 2003 zřídil a financuje na Přírodovědecké fakultě pracovní místo Loschmidt Chair pro pracovníka s vynikajícími výsledky v oblasti fyzikální organické chemie nebo bioorganické chemie. V současnosti je místo obsazeno doc. Mgr. Jiřím Damborským, Dr. (www.alfred-bader.cz).

Odhalení pamětní desky J. J. Loschmidtovi

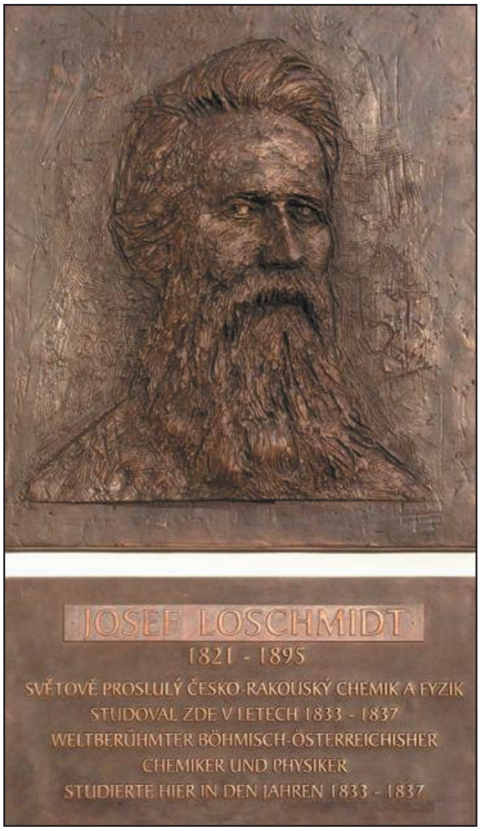

Světově proslulý vědec vídeňské univerzity Jan Josef Loschmidt (1821–1895) se narodil v české rodině v Počernech u Karlových Varů. Roku 1861 navrhl ve své pionýrské publikaci „Prostorové vazby respektující vzorec“ strukturu do té doby neznámou pro benzen. Tento přínos strukturní chemii zůstal mnoho let nedoceněn. Znovu byl objeven Richardem Anschützem v roce 1912, tedy 17 let po Loschmidtově úmrtí. A. Bader, který se v USA zabýval syntézou nových organických sloučenin a rovněž historií chemie, navrhl rehabilitaci J. Loschmidta. Při stém výročí Loschmidtova úmrtí uspořádala vídeňská univerzita mezinárodní konferenci o jeho vědeckém přínosu k teorii chemické struktury organických sloučenin. Tehdy byl Loschmidt nazván „otcem molekulového modelování“ a byly jím položeny základy ke strukturní teorii a metodám modelového vyjádření chemických sloučenin.

Pobočka České společnosti chemické v Brně zásluhou L. Skurského věnovala pozornost snaze A. Badera rehabilitovat J. Loschmidta odbornými přednáškami a J. Jonas dal popud k pořízení pamětní desky, a to ve spolupráci a s přispěním města Brna, města a gymnázia Ostrova u Karlových Varů, Masarykovy univerzity, Vysokého učení technického, Karlovy univerzity, Akademie věd České republiky a České společnosti chemické. Deska je dílem akademického sochaře Nikose Armutidise a je umístěna v bývalém piaristickém klášteře v Ostrově u Karlových Varů. Pamětní desku odhalil 4. října 2003 za přítomnosti rakouských kolegů rektor Masarykovy univerzity prof. E. Schmidt.

Rozhovor akademického sochaře Nikose Armutidise s předsedou brněnské pobočky ČSCH prof. RNDr. Jaroslavem Kočou, DrSc.

Hanušova medaile ČSCH profesorce Erice Cremerové

Prof. Dr. Erika Cremer, dr.h.c. (1900–1996), ředitelka Ústavu fyzikální chemie University Innsbruck, Rakousko, ve spolupráci s Dr. Michaelem Ledererem, vedoucím Laboratorio di Cromatografia, Centro Nazionale delle Ricerche, Roma, Itálie, významně podporovala kontakty českých i slovenských vědeckých pracovníků v oblasti chromatografie s kolegy v západní části Evropy.

Na návrh tehdejšího předsedy brněnské pobočky J. Janáka udělil hlavní výbor ČSCH Hanušovu medaili profesorce Cremerové jako výraz uznání a díků. Medaili předali prof. Cremerové u příležitosti oslavy jejích 90. narozenin Jaroslav Janák a Dušan Berek na půdě innsbrucké university 19. 6. 1990.

Principy a modely matematické chemie

Prof. Ing. Milan Kratochvíl, CSc. se systematicky zabýval strukturou a reaktivitou chemických vazeb a jejich formalizací. Jeho zásluhou se začal (1988) v Brně přednášet nový způsob řešení logické stavby matematických modelů (viz studijní text MU „Logická struktura chemie“). Logické uvažování ve výzkumné práci jej přivedlo k teoretickému studiu se zaměřením na metodologii a formalizaci organické chemie s možností plánovat různé typy syntéz. Toto pojetí se předvídavě a dobře kryje s trendy v syntéze organických sloučenin.

S rozvojem počítačové techniky vytvořil výzkumný tým, zaměřený na nový způsob řešení chemických problémů. M. Kratochvíl je spoluautorem softwarového produktu PEGAS pro plánovanou organickou syntézu (Synthon Model of Organic Chemistry and Synthesis Design).

V roce 1994 získal čestné členství ČSCH za obětavou práci pro pobočku ČSCH a za přínos k rozvoji chemie získal zlatou pamětní medaili MU, dále Vysoké učení technické udělilo M. Kratochvílovi (1996) Cenu rektora prof. Ing. P. Vavřína, DrSc. Katedra organické chemie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity uspořádala (2004) seminář u příležitosti 80. narozenin jubilanta – emeritního profesora Ing. Milana Kratochvíla, CSc., zakladatele české matematické chemie.

Prof. Kratochvíl má trvale co říct chemické veřejnosti. Např. v r. 2009 připravil k tisku knihu „Cesty chemie od atomu k molekulám k nanotechnologiím“ (VUTIUM), „Matematická chemie“ (Nakladatelství MU) a „Organická chemie jinak“ (nakladatelství Knihovnička).

Další aktivity

Silikátová chemie na sjezdech ČSCH v Brně

Chemie silikátů má v brněnském výzkumu výraznou tradici, kterou založil na VUT zejména prof. Dr. Ing. Otakar Kallauner. Po zrušení chemie na VUT převzal péči o výuku prof. Alois Wagner na Stavební fakultě. Vědeckovýzkumnou základnou silikátové chemie se stal Výzkumný ústav stavebních hmot, nyní VUSTAH a.s., Brno Komárov, Hněvkovského 65. Ústav je vybavený laboratořemi s moderní přístrojovou technikou. Zasloužili se o to zejména významné vědecké osobnosti prof. Dr. Ing. Josef Rosa, DrSc. a prof. Dr. Ing. Zdeněk Šauman, DrSc.

Toto vědecké zázemí bylo důvodem zřízení 4. sekce na 33. a nosným tématem na 44. sjezdu ČSCH, které organizovala brněnská pobočka ČSCH (garanti Z. Šauman a A.G. Pokorný) v prostorách zmíněného výzkumného ústavu. Náplní zasedání bylo ujasnění směrů výzkumu a technologického vývoje v oblasti stavební a speciální keramiky, skel pro elektroniku a vláknovou optiku, nových tepelně-izolačních materiálů pro vysoké teploty a nových typů kompozitů.

Dr. Ing. Josef Hradský, CSc. (1924-1991)
ředitel VÚSH

Chemický seminář Farmaceutické fakulty VFU v Brně

V září roku 2001 Farmaceutická fakulta Veterinární a farmaceutické univerzity zásluhou prof. RNDr. Luďka Beneše, DrSc. zorganizovala v Brně ve spolupráci s dalšími institucemi včetně brněnské pobočky ČSCH 30. konferenci „Syntéza a analýza léčiv“ k desátému výročí opětovného zavedení studia farmacie v Brně.

Mikrovlnná chemie

Ve dnech 3.–7. 9. 2006 byla v Brně v prostorách Ekonomicko-správní fakulty na výzvu chemiků specializujících se v oblasti chemie v mikrovlnách organizována 3. mezinárodní konference o mikrovlnné chemii. Organizace se ujal obětavý kolektiv z Katedry organické chemie PřF MU ve spolupráci s pracovníky Ústavu základů chemických procesů AV ČR pod hlavičkou mezinárodní organizace AMPERE. Tato výzva se stala tak uznáním dosavadních výsledků dosažených v mikrovlnné syntéze a mezinárodní spolupráce v rámci evropské organizace COST. Velký počet zahraničních špiček z této oblasti pozvedl vážnost tohoto dobře organizovaného sympozia.

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita a ČSCH

V roce 2009 oslavuje Mendelova zemědělská a lesnická univerzita (MZLU) 90. výročí svého založení a pořádá 35. Seminář o jakosti potravin a potravinářských surovin. Název Ingrovy dny je projevem uznání prof. Ing. I. Ingrovi, DrSc. za ideu a realizaci této série setkávání. Tento seminář je spolupořádán řadou institucí či organizací. Dosavadní ročníky byly zabezpečovány a řízeny Odbornou skupinou pro potravinářskou a agrikulturní chemii ČSCH v Praze v kontaktu s brněnskou pobočkou. Seminář je součástí doprovodného odborného programu mezinárodního potravinářského salonu Salima.

Přednášková činnost

Brněnská pobočka ČSCH pořádá pravidelně přednáškové schůze v aule Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Kotlářská 2, a to každý prvý čtvrtek v měsíci v době od října do června následujícího roku. Bývalo dobrým zvykem, že na těchto setkáních byly přednášeny téze budoucích docentů a profesorů. V současnosti zde přednášejí domácí i zahraniční hosté. Tyto přednášky bývají rovněž navštěvovány studenty magisterského a doktorského studia i postgraduanty Ústavu chemie a Ústavu biochemie MU.

Vzhledem k rostoucímu počtu zahraničních studentů postgraduantů je řada přednášek konaná v anglickém jazyce. Těchto setkání se obvykle účastní 50 až 80 zájemců.

Návštěva nositele Nobelovy ceny 1987 J.-M. Lehna v Brně (1995)

Nositel Nobelovy ceny prof. Dr. Jean-Marie Lehn navštívil v roce 1995 Brno a přednesl přednášku Supramolecular Chemistry – Scope and Perspectives a seznámil se s výsledky výzkumných prací na chemických pracovištích, jakož i navštívil muzea velkých osobností města Brna J. G. Mendela a L. Janáčka.

Obrázek z přednášky, kdy lektor při představování čeká na příležitost k vystoupení. Zleva M. Potáček (hostitel), J.-M. Lehn, v pozadí V. Dadák a J. Koča.

Přednášky zahraničních hostů na půdě brněnské pobočky ČSCH od r. 1998

17. 4. 1998 Prof. Dr. Kurt Mislow
Princeton University, USA
Chirality and achirality of molecular knots and links

1. 10. 1998 Prof. Dr. Albrecht Mannschreck
University Regensburg, Germany
A reversible stereoisomerization of 2H-chromenes: A case for spectroscopy and chromatography

3. 12. 1998 Dr. Gary E. Martin
Kalamazoo, Michigan, USA
Structure elucidation at the submicromole level using sub micro indirect-detection gradient (SMIDG) NMR probe technology

8. 4. 1999 I. B. Brenner
Ben Gurion University, Jerusalem, Israel
Status of ICP-AES and MS for multielement analysis of solutions and solids

23. 4. 1999 Prof. Herbert W. Roesky
University Goettingen, Germany
Organometallic fluorides

21. 6. 1999 Prof. Dr. Walter Schunack
Free University Berlin, Germany
Design of histamine H3 receptor agonists and antagonists

24. 6. 1999 Dr. Alfred Bader
Sigma-Aldrich Co., USA
Credit where credit is due: Kekulé, Couper and Loschmidt

23. 9. 1999 Prof. Dr. Ignacy Cukrowski
University of the Witwatersrand, Johannesburg, S. Africa
Heyrovský´s polarography, from simple experiment to artificial intelligence

4. 11. 1999 Doc. RNDr. Milan Dzurilla, CSc.
PF UPJŠ, Košice, Slovenská republika
Alfa, beta nenasýtené acylderiváty ako medziprodukty pre syntézu acyklických a heterocyklických zlúčenin

6. 1. 2000 Dr. Ing. David V. Fetsch, PhD.
Surface Measurement Systems, France
A new technology for the gravimetric characterisation of the water sorption behaviour of solid state materials

3. 2. 2000 Prof. André Loupy
Université de Paris-Sud, Paris, France
Solvent-free microwave assisted organic synthesis Dr. Jean-Michel Mermet
Université Claude Bernard Lyon, Villeurbanne, France
Current status and future of plasma spectrochemistry

3. 5. 2000 Prof. R. Kempe
Institut für Organische Katalyseforschung, Rostock, Germany
Biomimetic Catalysis

8. 6. 2000 Prof. Julie A. Stenken
Rensselaer Polytechnic Institute, Troy, NY, USA
Analytical aspects and uses of microdialysis sampling

19. 10. 2000 Prof. Tamas Kortvelyesi
University Szeged, Hungary
Some theoretical methods in structure-activity and structure-property relationships

4. 1. 2001 Doc. Ing. Vlasta Brezová, CSc.
CHTF, STU Bratislava, Slovenská republika
Fullerény - nová alotropická forma uhlíka

5. 4. 2001 Prof. Dr. Hue Li
Northwest University, Xián, China
Chemistry in China

26. 4. 2001 Robert Glaser
Ben-Gurion University of the Negev, Beer-Sheva, Israel
Polymorphism problem in pharmaceuticals and solid-state CPMAS NMR spectroscopic/X-ray crystallographic studies on conformationally mobile molecules

14. 6. 2001 Dr. Alfred Bader
Sigma-Aldrich Co., USA
The history of the Aldrich Chemical Company

15. 6. 2001 Dr. Alfred Bader
Sigma-Aldrich Co., USA
R. Anschütz, A. S. Couper and J. Loschmidt - a detective at work

6. 9. 2001 Dr. Chan Yangfa, Prof. Tang Shi-Xiong, Prof. Lin Shao-Fan
Nankai University, Tian-jin
The brief introduction of Tianjin
Computer aided instruction in organic chemistry
Phases identification system from x-ray powder difraction data

6. 12. 2001 Prof. Dr. Raimund Podloucky
University of Vienna, Austria
Density functional calculations for surface properties

13. 12. 2001 Prof. Dr. Burkhard König
Institute of Organic Chemistry, University Regensburg, Germany
Fun and tension with strained alkynes synthesis, and properties of functionalized enediynes

23. 5. 2002 Prof. Josef Michl
University of Colorado, Boulder, USA
The chemistry of carborane anions and radicals
Prof. Armin Geyer
University Regensburg, Germany
Synthesis and spectroscopic characterization of novel peptide secondary structures

3. 10. 2002 Prof. Dr. Jakob Wirz
University Basel, Switzerland
Bringing light to dark reactions
Dr. Lajos Kovács
University Szeged, Hungary
Radioselective substitution of guanine

3. 4. 2003 Prof. Dr. Henri Brunner
University Regensburg, Germany
Right or left in daily life, nature, art, technique, economy and science

9. 10. 2003 Dr. Igor Tvaroška
Slovak Academy of Sciences, Bratislava, Slovenská republika
Rational design of carbohydrate processing inhibitors

6. 11. 2003 Prof. Dr. Ulrich Schubert
Vienna University of Technology, Austria
Inorganic-organic hybrid materials from molecular building blocks

19. 2. 2004 Dr. Bincheng Lin
Dalian Institute of Chem. Physics, Chinese Academy Sciences
Integrated lab-on-a-chip systems and their applications in life science

6. 5. 2004 Dr. Serge Perez
CERMAV, Grenoble, France
Facets of glycosciences: At the edge of research and industry

7.10.2004 Prof. Antonín Vlček
University of London, GB
Ultrarychlé fotochemické procesy sloučenin přechodných kovů

4.11.2004 Prof. Renato Zenobi
Swiss Federal Institute of Technology, Zürich, Switzerland
Soft ionization mass spectrometry for quantitative investigations of noncovalent complexes

9. 6. 2005 Dr. Alfred Bader
Sigma-Aldrich Co., USA
The history of Aldrich and Sigma-Aldrich

19. 1. 2006 Prof. Vincent L. Pecorado
University of Michigan, Ann Arbor, USA
Using de novo designed peptides to understand metalloprotein folding

4. 5. 2006 Richard Štefl, Ph.D.
Institute of Molecular Biology and Biophysics, ETH Zürich, Switzerland
Princip zámku a klíče ve světě interakcí mezi proteiny a DNA

5. 10. 2006 Prof. Tomáš Hudlický
Brock University, St. Catharines, Canada
Chemoenzymatic strategies for efficient synthesis of complex natural products
Several generations of approaches to Amaryllidaceae and morphine alkaloids

1. 11. 2007 Prof. Petr Rogl
University Vienna, Austria
Transition metal laves phases: Phase relations, crystal chemistry and ground states properties

15. 5. 2008 Prof. Dr. Lawrence McIntosh
Unversity of British Columbia, Vancouver, Canada
EMBL, Grenoble, France
Electrostatics and catalysis: Dissecting the pH-dependent mechanisms of model glycosidases

2. 10. 2008 Prof. Michael Hoffmann
California Institute of Technology, Pasadena, California, USA
Photocatalytic production of H2 on nanocomposite catalysts

6. 11. 2008 Prof. Robert J. Woods
National University of Ireland, Galway, Ireland and University of Georgia, Athens, USA
Computationally-guided glycoscience: Predicting the structures and energies of carbohydrate-protein interactions

6. 11. 2008 Prof. Jonathan W. Essex
University of Southampton, Southampton, United Kingdom
Hit identification and binding mode predictions by rigorous free energy calculations

7. 5. 2009 Prof. Richard S. Givens
University of Kansas, Lawrence, Kansas, USA
Light as a „traceless reagent“ for the rapid release of substrates utilizing the photo-Favorskii rearrangement

BIOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY PŘEDSTAVITELŮ POBOČKY

V době, kdy rychle mizí povědomí o lidech, kteří pobočku ČSCH spoluvytvářeli, o problémech, v nichž žili a pracovali, o jejich invenci, ochotě a zaujetí, je dobré zachytit alespoň základní data. Snažili jsme se o co nejvyrovnanější soubor dostupných údajů, ale jako každé lidské dílo i zde je mnoho prázdných míst nebo nedostatků. Žádáme čtenáře o doplňky, opravy či komentáře. Předáme je těm, kteří budou eventuálně za vhodnou dobu o brněnské pobočce ČSCH psát.

Profesor PhMr. PhDr. Jiří Baborovský (1875–1946)

V roce 1913 byl pozván profesorem Kužmou do Brna a jmenován řádným profesorem teoretické a fyzikální chemie na České vysoké škole technické v Brně. Vybudoval velmi účelně uspořádaný Ústav fyzikální chemie, který byl druhým z nejdříve zakládaných ústavů Chemické fakulty. Kromě toho přednášel a spolupracoval s profesorem Kužmou na vybudování celého chemického oboru. V Brně obrátil svou pozornost k experimentálnímu řešení problému hydratace iontů ve vodných roztocích elektrolytů. Další vědecké práce J. Baborovského a jeho školy se přenesly z oboru reakční kinetiky na pole elektrochemie. Takřka dvacet let práce mu přineslo uznání doma i v zahraničí. Po důsledné průpravě sepsal první původní českou učebnici fyzikální chemie. Za 2. světové války, při uzavření českých vysokých škol, se Baborovský odebral do Zlína a připojil se ke skupině českých vědců ve Studijním ústavu, kteří pod pláštíkem odborného školení baťovských zaměstnanců připravovali mladou generaci na tzv. „černé“ vysoké škole skromných rozměrů. Tam za pomoci prof. Velíška a doc. Viktorina pracoval už na třetím vydání Teoretické a fyzikální chemie. Baborovský se v roce 1942 postaral o ustavení podpobočky České společnosti chemické ve Zlíně. Uvědomoval si, jak důležité pro chemika jsou hlubší znalosti fyziky a matematiky. Za ideální považoval fyzikální chemii jako základ studia chemie, a to nejen teoretické, ale i technologické. V této snaze se dopracoval určitého úspěchu. Výrazem úcty a vážnosti, které se profesor Baborovský těšil, byla trojí volba děkanem oboru chemického inženýrství a dvojí volba rektorem brněnské techniky.

Jiří Baborovský již za pražského působení projevil velký zájem o Českou společnost chemickou a v roce 1904 se stal jejím členem, v letech 1907 až 1911

jednatelem po J. Hanušovi, poté místopředsedou 1912 až 1913. Při ustavení zemských poboček Společnosti byl volen ústřední výbor Československé společnosti chemické, v němž se stal v letech 1929 až 1937 místopředsedou a 1938 až 1940 předsedou. Jeho zásluhou, společně s prof. Kužmou, byla v roce 1929 založena pobočka společnosti v Brně a prof. Baborovský se stal jejím prvním předsedou. V roce 1935 na osmém sjezdu Společnosti oslavila brněnská pobočka jeho šedesáté narozeniny a za obětavost a zásluhy ho jmenovala svým čestným členem.

RNDr. Břetislav Blanka (1920–1990)

Po znovuotevření vysokých škol v roce 1945 se přihlásil na Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (obor biologie, chemie), kterou ukončil v roce 1948 a byl mu udělen titul RNDr. Působil na katedře anorganické chemie téže univerzity, kde pracoval do roku 1953. Pak odešel do Ostravy, kde 4 roky vedl biochemickou laboratoř v nemocnici. V roce 1957 se vrátil zpět do Brna, kde velmi krátkou dobu pracoval na Lékařské fakultě, aby se v roce 1958 opět vrátil na katedru anorganické chemie. Tam pracoval do roku 1970 jako odborný asistent, později jako vědecký pracovník. Po odchodu do důchodu v roce 1981 nastoupil do hydrochemických laboratoří Geotestu Brno a po roce 1986 do Výzkumného ústavu geologického inženýrství, kde pracoval až do své smrti v roce 1990.

Byl členem brněnské pobočky Společnosti a v letech 1948–51 jejím tajemníkem.

Profesor Ing. Jiří Brandštetr, DrSc. (1927)

Absolvoval (1951) brněnskou techniku, obor chemické inženýrství. Po zrušení Vysoké školy technické pracoval na katedře analytické chemie Vojenské technické akademie, poté (1958) na Stavební fakultě Vysokého učení technického v Brně. V letech 1960–1962 pracoval na přípravě transuranových prvků ve Spojeném ústavu jaderných výzkumů v Dubně, v bývalém SSSR. V roce 1967 byl vyslán agenturou OSN do radiochemického střediska v Kinghase v Zairu (dnešní Kongo). Docentem

pro obor analytická chemie byl jmenován v roce 1964. Doktorskou disertační práci obhájil v r. 1990 a o rok později byl jmenován profesorem pro obor materiálového inženýrství. Zasloužil se o obnovení Fakulty chemické na VUT a po jejím založení byl zvolen vedoucím Ústavu chemie materiálů. Je spoluautorem publikací „85 let chemického inženýrství v Brně“ a „Chemie na technických školách v Brně 1849–1999“. Při příležitosti inaugurace Fakulty chemické mu bylo přiznáno Čestné uznání VUT a při významném jubileu 105. výročí VUT v roce 2004 udělena zlatá medaile VUT.

Dlouholetý člen brněnské pobočky Společnosti chemické a její jednatel v letech 1974 až 1977. V té době uspořádal celostátní sjezd Společnosti v Brně. Za úspěšnou činnost byl jmenován čestným členem Společnosti.

Profesor RNDr. Oldřich Fischer, DrSc. (1925)

Absolvoval (1948) studium chemie a fyziky na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity. Zde získal (1950) doktorát přírodních věd, kandidátskou disertační práci úspěšně obhájil (1958) v Polarografickém ústavu Československé Akademie věd v Praze. Na Komenského univerzitě v Bratislavě zastával (1960–1961) funkci odborného asistenta na katedře fyzikální chemie Farmaceutické fakulty. V letech 1969–1991 vedl katedru teoretické a fyzikální chemie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Habilitoval se pro obor fyzikální chemie v roce 1962. Hodnost doktora chemických věd získal na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze (1980). V témže roce byl jmenován profesorem na katedře fyzikální chemie Masarykovy univerzity.

Dlouholetý člen brněnské pobočky ČSCH, v období 1981–1984 její jednatel.

Profesor Dr. Josef Frejka (1886–1957)

Studoval chemii na Karlově univerzitě, v roce 1910 se stal doktorem filozofie a 1919 se habilitoval u prof. Plzáka. Od roku 1920 se stává vedoucím Ústavu organické chemie a 1927 řádným profesorem na Masarykově univerzitě. Ústav vedl s přetržkou válečných let až do roku 1946, kdy odešel na Karlovu univerzitu po zemřelém prof. Plzákovi.

Věnoval se vedle klinických vyšetřovacích metod a syntézy farmak též studiu pryskyřičných kyselin.

Člen Společnosti v Praze od roku 1910. Aktivně se účastnil činnosti v brněnské pobočce od jejího založení a v období 1935 až 1938 byl jejím předsedou. V období let 1942 až 1946 zastával funkci místopředsedy ústředního výboru. Zasloužil se o významné exkurze do výrobních podniků a o zdárné provedení 8. sjezdu Společnosti v Brně v r. 1938. Za svou činnost byl jmenován zasloužilým funkcionářem Společnosti.

Prof. RNDr. Zdeněk Friedl, CSc. (1947)

Studium chemie ukončil (1971) na katedře organické chemie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Disertační práci obhájil (1979) v Praze na Ústavu organické chemie a biochemie ČSAV. Do roku 1991 působil na Slovenské technické univerzitě v Bratislavě, kde vedl (1978–1983) detašované pracoviště katedry organické chemie při a.s. Slovakofarma v Hlohovci. Zabýval se syntézou bioaktivních organických sloučenin.

Studijní pobyty v zahraničí absolvoval na University of Alberta, Edmonton, Kanada (1983) a na Havana University, Kuba (1987).

Habilitoval se (1994) pro obor organická chemie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Profesorem byl jmenován na Vysokém učení technickém v Brně (2003), kde přednáší obecnou organickou chemii v českém a anglickém jazyce, speciální kurzy „Metody strukturní analýzy“ a „Vztahy mezi strukturou a biologickou aktivitou“. V letech 1993–1996 byl proděkanem pro vědu a výzkum a zahraniční styky. V letech 1997–2001 byl členem akademického senátu FCH VUT a od roku 2007 je jeho předsedou. Je členem Royal Society of Chemistry (CChem FRSC), American Chemical Society, International Pyrotechnics Society a Pyrotechnical Guild International.

Od roku 1966 je členem ČSCH, v letech 1994–2000 pracoval ve výboru pobočky a byl krátce jejím tajemníkem.

Profesor Dr. Ing. Jan Hampl (1895–1970)

Chemii studoval na pražské technice, kde dosáhl doktorátu technických věd. V Brně působil v hodnosti vládního rady a zastával místo předsedy Inženýrské komory. Od roku 1947 pracoval v Košicích a posléze od roku 1952 v Nitře na Vysoké škole polnohospodářské (VŠP), kde vedl katedru agrochemie až do roku 1962. V letech 1955 až 1958 tam zastával místo prorektora. Odborně se zabýval koloidní chemií. Prosazoval úlohu

chemie v zemědělství a byl spoluautorem celostátní učebnice Agrochemie (F. Duchoň–J. Hampl).

V brněnské pobočce ČSCH byl v roce 1938 místopředsedou a v letech 1943–1947 a dále 1953–1955 předsedou. V letech 1947 až 1961 byl v Praze místopředsedou ústředního výboru Společnosti. Na 10. sjezdu Československé společnosti chemické v Brně v roce 1949 byl zvolen delegátem koordinačního výboru v rámci sjednocování České a Slovenské chemické společnosti. Za tuto činnost získal uznání „Zasloužilý funkcionář Společnosti". V roce 1966 mu byla udělena Hanušova medaile.

Docent Mgr. Jan Havliš, Dr. (1970)

Magisterské studium biochemie ukončil (1994) na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity, kde také dosáhl doktorátu v oboru fyzikální a teoretické chemie (1998).

V rámci pedagogické činnosti vedl od roku 1994 laboratorní cvičení z fyzikální chemie a metod chemického výzkumu, dále konzultace diplomových a doktorských prací. Od roku 1997 působil na katedře analytické chemie MU. Od roku 1990 zaměřil vědeckovýzkumnou činnost na problematiku experimentální biologie. Zahraniční praxi absolvoval v Max Planck Institutu v Drážďanech, Německo (2001–2003). Od roku 2006 působí ve funkci docenta v oboru bioanalytické chemie v Ústavu experimentální biologie v oddělení funkční genomiky a proteomiky MU.

Od roku 2006 je jednatelem brněnské pobočky.

Profesor RNDr. Miroslav Holík, CSc. (1938)

Univerzitní vzdělání získal na Přírodovědecké fakultě brněnské univerzity. V roce 1966 získal titul CSc. na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. V roce 1967 obhájil doktorát v oboru organické chemie na Přírodovědecké fakultě brněnské univerzity, kde se habilitoval pro obor fyzikální chemie (1993) a v roce 2000 byl jmenován profesorem fyzikální chemie.

Od roku 1967 až do roku 1994 pracoval ve Výzkumném ústavu čistých chemikálií, Lachema Brno, kde se stal vedoucím odboru analytické chemie. Poté se vrátil na Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity. Byl

také členem oborové rady pro doktorské studium fyzikální chemie na Palackého univerzitě v Olomouci.

Vědeckovýzkumnou činnost zaměřil na kvantitativní analýzu, chemickou kinetiku a korelační analýzu pomocí spektroskopických metod a na chemometrii.

Vykonal jednoroční stáže v USA a Německu. Je členem Českého komitétu pro chemii v mezinárodní organizaci IUPAC. Je členem hlavního výboru České společnosti chemické a jednatel brněnské pobočky. Dále je členem výboru Spektroskopické společnosti J. M. Marci a předsedou odborné skupiny Magnetické resonanční spektroskopie.

Profesor Ing. Jaroslav Janák, DrSc., dr.h.c. (1924)

Absolvoval studium na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze (1947) a tam také dosáhl vědecké hodnosti doktora chemických věd (1964). Po ukončení studií vedl analytickou laboratoř Chemických závodů v Litvínově (1947–1951) a poté analytické laboratoře vznikajícího Ústavu pro naftový výzkum v Brně (1951–1958). V r. 1956 byl Československou Akademií věd pověřen založením Laboratoře pro analýzu plynů ČSAV se sídlem v Brně. Zde položil základ české i slovenské školy plynové chromatografie. Habilitoval se pro obor analytická chemie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity (1965), kde po několik desítek let pravidelně přednášel obor analytických separačních metod. Zde dosáhl vědecko-pedagogické hodnosti profesor (1993). Laboratoř pro analýzu plynů ČSAV se rozvinula v Ústav instrumentální analytické chemie a od r. 1992 se stala Ústavem analytické chemie Akademie věd České republiky. Výzkumné centrum v Brně po celou dobu vedlo postgraduální výuku doma i v zahraničí.

Janákovy originální práce a práce jeho spolupracovníků v oblasti separačních metod měly podstatný vliv na rozvoj této discipliny analytické chemie a na odvozené výroby přístrojové techniky ve světě. Profesor Janák stál proto i při vzniku a profilování mezinárodních oborových časopisů (Holandsko, USA) a vědeckých společností (UK, Francie). S tím spojené byly jeho studijní pobyty (Itálie, USA, Anglie) a přednáškové stáže (Německo, Holandsko, Polsko, Rusko, Čína, Kuba). Ocenění přišlo z mnoha akademických a univerzitních organizací u nás (ČSAV, MU, VUT, AV ČR) i z ciziny (Polsko, Estonsko, Německo, Rusko, Itálie, USA, Slovensko).

Prof. Janák je členem Chemické společnosti od r. 1945. Byl dlouholetým předsedou brněnské pobočky. Podporoval a organizoval v rámci činnosti pobočky postgraduální kurzy a letní školy a přispěl ke znovuobnovení Chemické fakulty

VUT (1992), za což mu byla udělena vědecká hodnost doktora honoris causa této vysoké školy (1996). Je nositelem Hanušovy medaile a Ceny Viléma Baura a je čestným členem České i Slovenské chemické společnosti.

Profesor RNDr. Jaroslav Jonas, CSc. (1937)

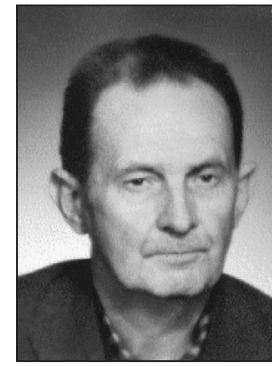

Absolvoval Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity (1960). Krátce pracoval v průmyslovém výzkumu a poté na katedře organické chemie PřF MU. V letech 1965–1969 absolvoval studijní pobyty v Německu a v Kanadě. V roce 1970 se habilitoval pro obor organické chemie, jmenován docentem byl až v r. 1990, profesorem v roce 1992. Byl iniciátorem nového pojetí studia na obnovené Fakultě chemické Vysokého učení technického v Brně.

Zabýval se strukturou a reaktivitou organických sloučenin a jejich stereochemií s novými pohledy na chiralitu v časoprostoru, umožňující absolutní asymetrickou syntézu v molekulách podmiňujících existenci živých systémů. Stál u zrodu Sympozií chemie heterocyklických sloučenin. Od roku 1991 byl proděkanem, v letech 1992 až 1997 děkanem Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity.

V roce 1996 byl předsedou brněnské pobočky Společnosti, ve které uskutečnil sérii přednášek významného chemika Alfreda Badera. Profesor Jonas se spolupracovníky se přičinil o rehabilitaci Loschmidtova přínosu pro chemickou vědu a dal popud k odhalení pamětní desky na budově bývalého piaristického kláštera v Ostrově u Karlových Var.

Profesor Dr. Ing. Josef Knop (1885–1964)

V roce 1909 absolvent pražské techniky, kde dosáhl v roce 1912 hodnosti doktora. Organik a barvářský chemik, prošel řadou průmyslových podniků. Svou vědeckou dráhu rozvinul jako asistent Dr. J. Formánka, profesora obecné a analytické chemie na zemědělském odboru při Vysokém učení technickém v Praze. Stal se průkopníkem spektrální analýzy v analytické chemii. V roce 1927 se stává řádným profesorem obecné experimentální chemie na Vysoké škole zemědělské a lesnické v Brně. Na novém působišti vybudoval ústav s dobře vybavenou spektrální laboratoří. Zde se zaměřil na spektroskopii organických barviv a vyhledávání nových redoxních indikátorů. Těmito pracemi dosáhl uznání doma i v cizině.

Členem Společnosti v Praze se stal v roce 1920 a byl dlouholetým členem brněnské pobočky. V kritickém údobí roku 1942 byl i jejím předsedou. V brněnské pobočce uspořádal spolu s Vysokou školou zemědělskou sérii kurzů spektrální analýzy. Pobočka ocenila jeho průkopnické zásluhy v chemii udělením čestného členství Společnosti v r. 1960.

Profesor RNDr. Jaroslav Koča, DrSc. (1955)

Absolvoval studium matematiky a chemie na brněnské univerzitě, kde získal doktorát přírodních věd (1979). Kandidátskou disertační práci úspěšně obhájil (1983) na Komenského univerzitě v Bratislavě. Hodnost doktora chemických věd získal na Masarykově univerzitě (1993). V roce 1995 byl jmenován profesorem. V letech 1996–2000 byl vedoucím Laboratoře struktury a dynamiky biomolekul a od roku 2001 je ředitelem Národního centra pro výzkum biomolekul. V roce 2006 byl pověřen zastupováním České republiky v programovém výboru „Ideas 7.RP“ a členstvím ve vědecké radě Masarykovy univerzity.

Vědecké zájmy orientoval do oblasti tvorby matematických modelů v molekulární chemii, molekulární biofyzice a jejich počítačové realizaci v daných oblastech. Tuto oblast spojil se strukturní chemií a biologií s cílem předpovídat vztahy mezi strukturou a biologickými nebo materiálovými projevy molekul a molekulových systémů. Praktické využití výzkumu směřuje do návrhů nových léčiv nebo bioaktivních substancí či do oblasti biomateriálů.

Je autorem tzv. synthonového algoritmu, který vedl k tvorbě programového systému PEGAS pro počítačové návrhy organických syntéz jak pro akademické, tak i průmyslové odběratele. V současnosti je zaměřen především na empirické počítačové plánování organických syntéz a studium konformačního chování a dynamiky flexibilních biomolekul a jejich komplexů, zejména takových, které mají farmaceutické, biotechnologické či materiálové souvislosti. V současnosti se také zabývá managementem vědy, jako hlavní řešitel či spoluřešitel několika velkých grantových projektů, k nimž patří projekt „250“, akademický superpočítačový projekt či projekt v rámci programu výzkumných center velkých finančních objemů. Je expertem Evropské unie pro posuzování projektů vědy a výzkumu. Je autorem nebo spoluautorem přes 200 časopiseckých sdělení, 6 monograficky orientovaných prací a řady počítačových programů a programových systémů.

Rozsáhlé je jeho působení v zahraničí jako hostujícího profesora ve Francii, USA, Řecku, Norsku, Německu, ale i ve funkci hostujícího výzkumného pracovníka v USA, Norsku, Německu. V postavení odborníka z akademické sféry je členem Americké chemické společnosti. Na zahraničních univerzitách se podílel přednáškami nebo semináři na Novém Zélandě, Austrálii, USA, Kanadě, Švýcarsku, Francii, Řecku, Norsku, Německu, Rakousku. Zasloužil se i o oživení památky na historicky významného česko-rakouského vědce J. Loschmidta.

Během období 1993 až 1997 vykonával funkci vědeckého tajemníka brněnské pobočky a poté předsedy pobočky. Od roku 2002 je členem předsednictva Hlavního výboru České společnosti chemické v Praze.

Profesor Dr. Ing. Jaro Komenda, CSc. (1927)

Absolvoval vyšší průmyslovou školu chemickou v r. 1947, Chemickou fakultu VŠT v r. 1951 (specializace fyzikální chemie a technická elektrochemie), též během studia pracoval jako volontér u prof. J. Knopa na Vysoké škole zemědělské, kde v r. 1952 získal titul doktora chemických věd. Téhož roku nastoupil v nově vybudovaném závodě Lachema, kde zakládal fyzikálně-chemickou laboratoř. V r. 1956 byl přijat jako asistent na katedru fyzikální chemie brněnské univerzity. Ve stejném roce absolvoval stáž na Polarografickém ústavu ČSAV u prof. Heyrovského, kde v r. 1958 obhájil kandidátskou práci. V těchto letech kromě vedení cvičení a diplomantů přednášel předmět fyzikálně-chemické metody.

V roce 1962 byl na několikaměsíční stáži na univerzitě v Dijonu. V roce 1963 se habilitoval na brněnské univerzitě pro obor fyzikální chemie. V letech 1964–65 působil jako profesor fyzikální chemie v Havaně. Od roku 1965 přednášel kvantovou chemii. Tímto oborem, jakož i přednáškami z chemické struktury, se zabýval až do svého odchodu do důchodu. V roce 1989 působil v kurzu postgraduálního studia na univerzitě v Limě (Peru).

V letech tzv. normalizace mu nebylo umožněno podání doktorské práce, takže profesorem byl jmenován až v r. 1991 (obor fyzikální chemie). V letech 1991–1993 byl vedoucím katedry teoretické a fyzikální chemie na PřF MU. V roce 1999 byl poctěn medailí J. M. Marci.

Profesor PhMr. RNDr. Jaroslav Král, CSc. (1924)

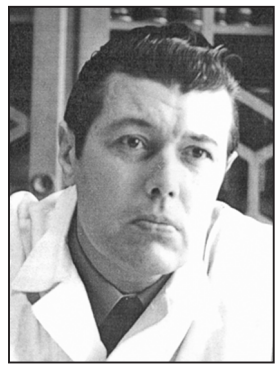

Na brněnské univerzitě vystudoval nejprve farmacii (1947), později dosáhl doktorátu přírodních věd (1951). Titul kandidáta věd obhájil v roce 1959. Profesorem byl jmenován v roce 1982.

Zabýval se syntézou nových účinných lokálních anestetik a stabilitou léčiv a léků, jakož i problematikou provozní lékárenské kontroly.

V souvislosti se sloučením farmaceutických fakult (1960) přešel J. Král do učitelského sboru katedry chemie na Stavební fakultě VUT, která zabezpečovala výuku chemických předmětů jak na oboru technologie vodního hospodářství, tak na oboru zdravotního inženýrství.

Členem ČSCH byl od roku 1960, od roku 1964 byl po dobu 10 let jednatelem pobočky.

Profesor Dr. Ing. Václav Kubelka, DrSc. (1892–1977)

V roce 1929 byl jmenován řádným profesorem chemické technologie živočišných a rostlinných tkání na technice v Brně. Byl zakladatelem koželužské technologie na vědeckém základě u nás. Působil také na Slovenské vysoké škole technické v Bratislavě. Význačný byl jeho příspěvek k čistotě našich vodních toků a návrhy na zneškodňování nebezpečných průmyslových odpadních vod. Své znalosti a zkušenosti uložil do mnohasvazkového kompendia koželužské chemie a technologie, které nemá ve světové literatuře obdoby. V roce 1947 obdržel Státní cenu za technické vědy.

V Praze se stal v roce 1913 členem Společnosti. Byl po léta činný ve výboru, kde přispěl k založení pobočky České společnosti chemické v Brně v roce 1924. Po léta člen výboru pobočky, po válce v roce 1947 předseda pobočky. V roce 1973 mu bylo uděleno Čestné členství společnosti a v témže roce se stal nositelem Hanušovy medaile.

Profesor PhMr. PhDr. Bohumil Kužma (1873–1943)

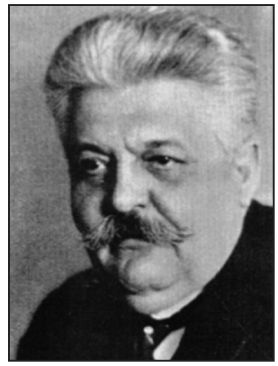

Jako docent anorganické chemie na pražské technice byl jmenován v roce 1911 řádným profesorem anorganické chemie a také prvním děkanem Chemické fakulty na České vysoké škole technické v Brně. Jeho zásluhou byly vybudovány pracovny a laboratoře teoretických ústavů Chemické fakulty. Když byla založena Masarykova univerzita, byl povolán na její Přírodovědeckou fakultu. Tam se stal prvním profesorem anorganické chemie, ale i prvním děkanem a později i rektorem. Jeho mimořádné organizační schopnosti prokázané při budování české techniky v Brně byly šťastně využity v počátcích rozvoje Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. V roce 1921 měl instalační rektorskou přednášku na své oblíbené téma "Problémy systematiky chemických prvků". Při své rozsáhlé organizační činnosti a zaujetí výstavbou chemických ústavů neměl již tolik možností se věnovat vlastní vědecké práci, nicméně účinně podporoval perspektivní vědeckou činnost svých spolupracovníků, z nichž lze jmenovat doc. Dr. Františka Schacherla a prof. Dr. Václava Čupra.

V roce 1904 se stal členem České společnosti chemické v Praze. V roce 1924 byl iniciátorem vytvoření komise na vypracování návrhu stanov brněnské pobočky Společnosti a o 4 roky později se spolu s prof. Baborovským ujal přípravy vzniku této pobočky. Na první valné hromadě pobočky dne 26. ledna 1929 se vzdal kandidatury na místo předsedy ve prospěch prof. Baborovského. Sám však zůstal až do odchodu na odpočinek (1939) hospodářem pobočky. V roce 1932 bylo Kužmovi uděleno čestné členství Společnosti.

V roce 1943 zaslala brněnská pobočka za předsednictví Dr. Ing. Jana Hampla svému čestnému členu prof. B. Kužmovi k jeho 70. narozeninám pozdravnou adresu oceňující jeho zásluhy o vybudování chemických oborů vysokoškolských institucí v Praze a Brně, s důrazem na profilování a povznesení brněnského vědeckého prostředí a činnost v České společnosti chemické.

Profesor Dr. Ing. Jan Lauschmann (1901–1991)

V roce 1949 se habilitoval na brněnské technice. V roce 1951 přešel na Vojenskou technickou akademii v Brně a v roce 1955 se stal profesorem fotografické technologie. Byl výrazným představitelem české fotografické chemie a technologie a průkopníkem barevné fotografie. Založil a vybudoval ústav těchto vědních disciplín na bývalé VTA v Brně. Vedle řady odborných prací publikoval dvě monografie. Patřil ke generaci, která významně vstoupila do československé výtvarné fotografie po prvé světové válce.

V Praze byl od roku 1921 členem Československé společnosti chemické a členem brněnské pobočky od jejího založení v roce 1929. Po roce 1945 byl členem výboru a od 1950 vícekrát předsedou brněnské pobočky a místopředsedou ústředního výboru Společnosti. V roce 1961 založil odbornou skupinu fotografické chemie a byl jejím předsedou. Věnoval se v hodnotitelských komisích středoškolským olympiádám.

Obětavý a nadšený funkcionář ČSCH byl v roce 1965 zvolen čestným členem a v r. 1966 mu byla udělena Hanušova pamětní medaile. Stal se zasloužilým členem Společnosti, jako nestor v brněnské pobočce byl od roku 1988 jejím čestným místopředsedou.

Ing. František Ninger (1860–1938)

Byl významnou postavou českého cukrovarnictví. Působil (1879–1887) v cukrovarech Doksany a Vrdy u Čáslavi. Po založení Technické finanční kontroly (1888) vykonával kontrolní službu v mnoha cukrovarech (Vysočany, Beroun, Doubravice, Domažlice). Dále pak jako inspektor vykonával daňovou kontrolu (1898–1902) v cukrovarech a lihovarech západočeského obvodu. V roce 1919 byl vyslán československým ministrem financí do Brna, aby reorganizoval technickou finanční kontrolu pro Zemi moravskoslezskou. Tuto funkci vykonával až do odchodu do výslužby (1929).

V Brně byl Ing. Ninger osm let členem zkušební komise pro druhou státní zkoušku na oboru chemického inženýrství Vysoké školy technické. Účastnil se všech přípravných prací pro zřízení brněnské pobočky Československé společnosti chemické. V období 1932 až 1935 byl předsedou a osm let členem výboru pobočky.

Ing. Ninger byl za zásluhy o pobočku navržen čestným členem ČSCH, této pocty se však nedožil.

Docent RNDr. Ivan Novotný, CSc. (1942)

Vystudoval chemii na Přírodovědecké fakultě brněnské univerzity. Specializoval se na spektrochemické metody analýzy a plamennou spektrometrii a doktorátu dosáhl (1970) v oboru analytická chemie. Poté se zaměřil na atomovou absorpční a emisní spektrometrii a aplikovanou výpočetní techniku. Kandidátskou práci z této oblasti obhájil (1977) a posléze se habilitoval (1992) pro obor analytická chemie.

Byl členem redakční rady periodika „Annual Report on Analytical Atomic Spectroscopy“, vydávaného The Royal Chemical Society, v letech 1978–1985. V období 1975–1992 byl členem Hlavního výboru Československé spektroskopické společnosti.

V období let 1991–1993 byl vědeckým tajemníkem brněnské pobočky ČSCH.

RNDr. Milan Odehnal, CSc. (1926)

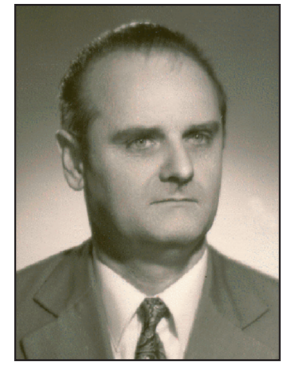

V roce 1945 zahájil studium na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity obor chemie-fyzika. V roce 1950 dosáhl hodnosti doktora přírodních věd a pak nastoupil aspirantské studium na katedře anorganické chemie u profesora F. Toula jako odborný asistent. Ve výzkumné činnosti se zaměřoval na chemii dusíkosírových sloučenin a sloučenin jodu ve vyšších valenčních stupních. V roce 1977 přešel do nově založených hydrochemických laboratoří tehdejšího n.p. Geotest, na jejichž budování se podílel. Odtud v roce 1989 odešel do důchodu.

V roce 1948 se stal členem ČSCH, v období 1952–1955 zastával funkci jednatele odbočky. Organizačně zajišťoval první běh Kurzu spektrální analýzy vedeného prof. Dr. Knopem.

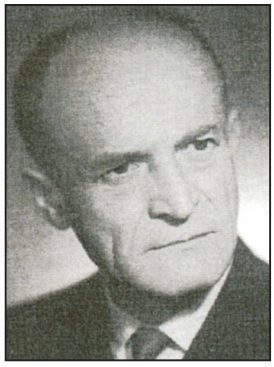

Profesor Dr. Arnošt Okáč, DrSc. (1903–1980)

Po smrti prof. Dubského (1946) se ujímá vedení ústavu analytické chemie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity. Jako spolutvůrce základů moderní analytické chemie přispěl k rozvoji tohoto vědního oboru výzkumem komplexotvorných reakcí, organických analytických činidel pro anorganickou mikroanalýzu a vypracováním systematického hodnocení analyticky zajímavých funkčních skupin. Byl průkopníkem nového pojetí

chemické kvalitativní analýzy kationtů a aniontů. Jeho výzkumná činnost se soustředila na studium analytických komplexotvorných reakcí s použitím fyzikálních metod, především spektrofotometrických. Systematicky zaváděl do výzkumu i výuky instrumentální a výpočetní analytické metody. Výuce soudobé analytické chemie se věnoval s velkým zaujetím.

V roce 1930 se stal členem brněnské pobočky Československé společnosti chemické. Dlouhá léta byl představitelem Společnosti, v letech 1959–1962 a 1975–1980 předsedou brněnské pobočky. Působil též v redakční radě časopisu Chemické listy.

V roce 1966 mu bylo uděleno čestné členství Společnosti a ve stejném roce se stal za zásluhy nositelem Hanušovy medaile.

Profesor Dr. Ing. František Perna, DrSc. (1894–1977)

Studium chemie na Vysoké škole technické v Brně ukončil doktorskou prací (1924). Stal se prvním asistentem, docentem (1934) a dlouholetým spolupracovníkem prof. R. Vondráčka a jeho pozdějším nástupcem (1951) na katedře technologie paliv a metalurgie. Za války pracoval v různých podnicích ve Zlíně, Brně a v Praze. Po osvobození uvedl brněnskou plynárnu opět do provozu. Vykonával různé vysoké funkce na ministerstvech, mezinárodních plynárenských organizacích, konferencích a sjezdech. Prosazoval obor chemického inženýrství, založený na fyzikálně chemických základech a aplikované matematice. Jeho role velitele při zřízení Vojenské technické akademie nebyla pro chemii jako celek šťastná.

Členem společnosti v Praze byl od roku 1921. Stal se spoluzakladatelem brněnské pobočky v roce 1929 a do roku 1938 vykonával funkci hospodáře pobočky.

Dr. Ing. Adolf G. Pokorný, CSc. (1922)

Chemické inženýrství studoval na brněnské technice. Doktorát technických věd získal 1952 na Slovenské vysoké škole technické v Bratislavě. Kandidátskou disertační práci obhájil roku 1964 na Vysokém učení technickém v Brně. Je znalcem pro Krajský soud v Brně.

Věnoval se syntézám, izolaci a struktuře přírodních látek, ve Státním výzkumném ústavu kvasného průmyslu při ČVŠT izolaci vitaminů, v průmyslovém výzkumu syntézám detergentů a ve VÚ makromolekulární chemie syntézám

organických polymerů. Ve VÚ stavebních hmot zkoumal anorganické materiály makromolekulárního charakteru.

Je autorem řady biografických pojednání. Je spoluautorem publikací „Chemické vědy v dějinách Moravy a Slezska“ ve sborníku „Hledání kontinuity vědeckého poznání na Moravě a ve Slezsku“ (ed. R. Květ) SDVT pobočky Brno, „85 let chemického inženýrství v Brně“ a „Chemie na technických školách v Brně 1849-1999“.

Je členem České společnosti chemické od roku 1946, působil jako vědecký tajemník pobočky, zasloužil se o zdárné organizování sjezdů Společnosti v Brně. Je čestným členem ČSCH (1996). Za spoluúčast na znovuobnovení chemické fakulty VUT (2004) byl vyznamenán zlatou pamětní medailí Fakulty chemické.

RNDr. Libuše Seménková, CSc. (1944)

Po absolvování Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (1967) působila ve Výzkumném ústavu čistých chemikálií Lachema Brno. V odboru analytické chemie se specializovala na vývoj analytických metod pro léčiva, mimo jiné charakterizaci referenčních látek a stabilitu léčiv.

V pobočce působila jako hospodářka po dobu dvou desetiletí.

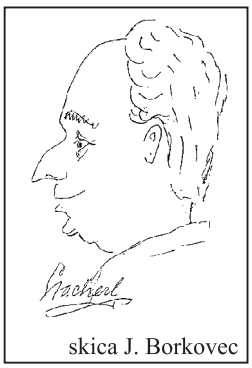

skica J. Borkovec

Docent Dr. František Schacherl (1880–1943)

V roce 1916 dosáhl hodnosti římského doktora bohosloví. Roku 1920 vystudoval fyziku na Univerzitě Karlově. Po pražských studiích chemie byl až do uzavření českých vysokých škol za německé okupace dlouholetým spolupracovníkem profesora Kužmy v Ústavu anorganické chemie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity. Jeho odborná činnost se opírala o znalost atomistiky, vývojové teorie hmoty a základy Kantova kriticismu, jakož i o všeobecnou kritiku scholastické filosofie. V letech 1931 až 1932 pracoval na Římské univerzitě na vlivu přípravy oxidu zinečnatého na jeho redukci vodíkem. Po návratu do Brna pokračoval v řešení této problematiky.

Pobočka Chemické společnosti zřídila v roce 1936 fyzikálně chemickou sekci, zásluhou profesorů Baborovského a Šimka. Přednášky se konaly společně

s chemickým seminářem Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. Doc. Schacherl zde čerpal mnohé náměty své knihy „Nitro atomů“ (1941).

Schacherl byl vědeckým tajemníkem pobočky. Během druhé světové války byl za účast v národním osvobozeneckém hnutí zatčen gestapem, mučen a popraven v koncentračním táboře Mauthausen (1943) (Chem. listy 84 [7] 455 (1993)).

Docent RNDr. Ladislav Skurský, CSc. (1928)

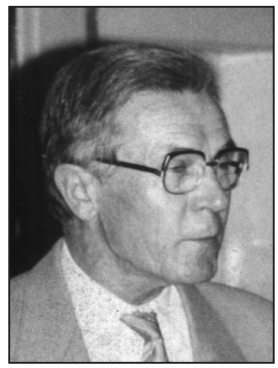

Doktorátu dosáhl na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity (1952) a zde získal hodnost kandidáta věd (1957). V roce 1966 se habilitoval pro obor organické chemie.

Po boku profesora Vl. Morávka prošel všemi turbulencemi provázejícími v padesátých letech založení a budování Ústavu biochemie brněnské univerzity. V šedesátých letech se stal vedoucím ústavu. Poté od roku 1966 nastoupil studijní pobyt ve Švédsku. Zde společně s Hugo Theorellem, laureátem Nobelovy ceny, vyšly jejich dvě publikace zaměřené na modelové studie biosyntézy alkaloidů. Další studijní pobyt v USA (1968-1969) byl stejně zaměřen. Poté se věnoval výzkumu enzymů, živočišné alkoholdehydrogenázy s cílem objevování některých jejich překvapivých chemických vlastností. V letech 1970-1980 byl hostujícím profesorem, přednášejícím biochemii na Lékařské fakultě Mosulské univerzity v Iráku.

Doc. Skurskému vděčíme za zájem Alfreda Badera, známého syntézami nových organických sloučenin, o českou organickou chemii. L. Skurský významně přispěl u nás k rehabilitaci Loschmidtova přínosu chemické vědě.

Doc. Skurský byl jednatelem brněnské pobočky ČSCH. Dále se angažoval v České společnosti pro biochemii a molekulární biologii.

Dr. Ing. Zdeněk Soldát

Působil jako asistent prof. J. Nováka v Ústavu analytické chemie, třetím nejstarším ústavu Fakulty chemické Vysoké školy technické. Zabýval se studiem produktů hydrolýzy bílkovin. Poté se stal profesorem obchodní akademie v Brně.

Od založení pobočky ČSCH v roce 1929 byl jednatelem až do svého odchodu z Brna v roce 1937.

Profesor Dr. František Toul (1900–1953)

Studoval chemii v Praze na Karlově univerzitě. Po habilitaci odešel na Masarykovu univerzitu do Brna. Po skončení války byl pověřen vedením Ústavu anorganické chemie a v témže roce jmenován profesorem. Z jeho podnětu se podařilo (1951) připravit jako čisté individuum dlouho hledaný oxid selenový, což umožnilo syntézu celé řady nových selenových sloučenin.

Profesor Toul byl od roku 1924 člen Společnosti v Praze, kde působil dlouhou dobu ve výboru. V období 1948–49 byl předsedou brněnské pobočky a členem redakční rady Chemických listů. Za svou činnost se stal Zasloužilým funkcionářem Společnosti.

Profesor RNDr. Josef Trtílek (1908–1983)

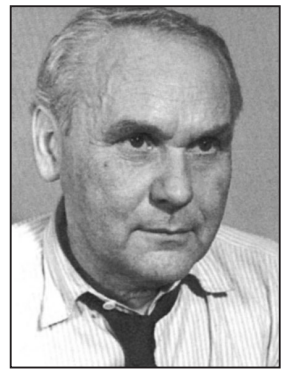

Profesor chemie na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity a ředitel Pedagogického institutu v Brně. Po tři období zastával funkci děkana Pedagogické fakulty.

Ve své vědecké činnosti navázal na práce prof. J. V. Dubského, svého učitele analytické chemie v oblasti selektivity organických činidel.

Jeho několikaleté působení na střední škole ve válečném období a zvláštní učitelské nadání spojené s hlubokým studiem teorie vyučování chemie bylo předpokladem toho, že se stal jedním z uznávaných zakladatelů tohoto oboru na pedagogických fakultách v našem státě.

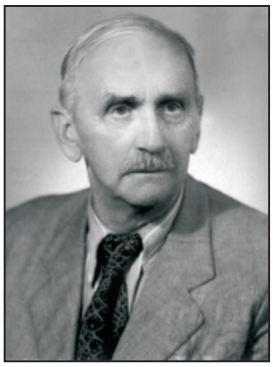

Profesor Dr. Ing. Vítězslav Veselý (1877–1964)

V červnu roku 1921 byl jmenován řádným profesorem organické chemie a chemické technologie tuků, vosků, barviv a posléze plastických hmot na Chemické fakultě České vysoké školy technické v Brně. Ve vybudovaném ústavu výrazně rozvinul činnost vědeckovýzkumnou a pedagogickou. Vynikl především studiem derivátů naftalenu. Se svým žákem Miloslavem Jakešem (1898 až 1943) odvodil důležité pravidlo substituce vodíkových atomů v naftalenovém jádře. Zabýval se povahou

nenasycených mastných kyselin, charakterizováním jejich hydrazidů a zpracováním jednotných čs. metod analýzy tuků a mýdel. Stal se spoluzakladatelem Mezinárodní tukové komise a byl řadu let jejím předsedou. Kromě různých odborných publikací napsal spolu s M. Jakešem významnou rozsáhlou monografii „Výroba a zpracování tuků a vosků“ vydanou ČSCH v Praze (1933) v rámci Hanušovy „Chemické technologie“.

V odvaze nastupovat nové cesty s velkou houževnatostí i tvůrčím úsilím vychoval prof. Veselý, vědec a pedagog, podle neobvyklé koncepce řadu zdatných pracovníků nejen v čisté organické chemii, ale i v různých oborech technologických, pro něž měl zvlášť velké pochopení. Měl mnohostranné zkušenosti, jichž nabyl v praxi v průmyslových závodech. Se zájmem hleděl nejen na rozvoj vědy samé, ale též na její společenský význam. Proto se nepřetržitě staral o to, aby měl i přímý styk s technickými obory, které ze základního oboru vyrůstají.

V roce 1909 se stal členem Společnosti chemické v Praze, kde byl po léta činný ve výboru. Zde se zvláště zasadil o založení první pobočky Společnosti v Brně, v níž byl delegátem do ústředního výboru a od roku 1939 předsedou až do svého zatčení německými okupanty v roce 1941. V roce 1950 byl zvolen čestným členem Společnosti a v listopadu 1952 byl jmenován řádným členem Československé akademie věd.

Profesor RNDr. Otakar Viktorin (1903–1958)

Vystudoval chemii na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity, kde dosáhl doktorátu (1930). Krátce poté nastoupil v Ústavu teoretické a fyzikální chemie u prof. Baborovského na České vysoké škole technické v Brně. Jeho vědecká dráha začala řešením problému hydratace iontů pomocí sledování elektrolytického převodu vody metodou vypracovanou v ústavu. Více než rok pobýval na pařížské univerzitě, poté studoval v Cavendishově laboratoři v Cambridge.V roce 1937 se habilitoval pro obor fyzikální chemie na brněnské škole technické. Po smrti prof. Baborovského byl (1947) jmenován profesorem fyzikální chemie. V roce 1951 vážně onemocněl.

Z jeho pozoruhodných prací lze vyzdvihnout objev emise ultrafialového záření při anodické oxidaci hliníku, zinku a kadmia, dále radiochemická měření přeměny niklu rychlými neutrony v dlouhodobý isotop kobaltu. Kniha „Přeměna prvků a umělá radioaktivita“ (Brno 1941) je prvním českým souborem vědeckých metod nového odvětví jaderné fyziky.

Po osvobození se stal jednatelem brněnské pobočky v období 1946–1947.

Profesor Dr. Ing. Alois Wagner (1896–1978)

Po absolvování chemického oboru České vysoké školy technické v Brně působil v letech 1921 až 1927 jako asistent u prof. Baborovského na Ústavu teoretické a fyzikální chemie. V roce 1951 byl jmenován docentem na nově zřízené Pedagogické fakultě brněnské univerzity a poté pověřen přednáškami chemie a technologie vody a ochrany životního prostředí na Vysoké škole stavební v Brně. V roce 1959 byl jmenován profesorem a v letech 1960 až 1969 byl vedoucím katedry chemie. Zasloužil se o vybudování pavilonu chemických laboratoří, jež se v roce 1992 staly základem obnovené Fakulty chemické VUTv Brně.

Již od roku 1921 byl členem Společnosti v Praze. Členem brněnské pobočky byl od jejího založení, působil zde v jejím výboru a od roku 1946 až do roku 1977 jako starostlivý hospodář. Zasloužil se o zdárné organizování všech sjezdů Společnosti konaných v Brně a podílel se na pořádání středoškolských chemických olympiád.

V roce 1962 bylo prof. Wagnerovi uděleno čestné členství Společnosti a v roce 1966 se stal nositelem Hanušovy medaile.

Docentka RNDr. Michaela Wimmerová, Ph.D. (1970)

Studovala obor biochemie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity. Od roku 2003 se stala vedoucí výzkumné skupiny Národního centra pro výzkum biomolekul Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. V roce 2007 byla jmenována docentkou pro obor biochemie. Kromě pedagogické činnosti se zabývá výzkumem v oblasti glykobiochemie, zejména specifických sacharidových komponent a enzymů.

Zahraniční pobyty absolvovala ve Švédsku, Německu, Dánsku a Francii. Působí v České a Americké společnosti pro biochemii a molekulární biologii, v České lékařské společnosti a České společnosti klinické biochemie. V zahraničí je členkou Consorcium for Functional Glycomics a Society for Glycobiology.

Od roku 1993 organizovala oborové konference a byla editorkou konferenčních sborníků. Má bohatou publikační činnost v recenzovaných časopisech a přispívá kapitolami do odborných knih.

Je členkou výboru brněnské pobočky ČSCH a její hospodářkou.

ZÁVĚREM

Brněnská pobočka byla a stále se snaží být vhodným místem k setkávání chemiků různých oborů jak univerzitních či technických vysokých škol, tak akademických ústavů, průmyslových a zemědělských institucí. Její aktivita nezahrnuje jen oblast Brna či regionu, ale v mnohých tématech promlouvá k chemické veřejnosti v celé republice a mnohdy i k zahraničí. Přehled činnosti ukazuje na trvalou reflexi vývojových trendů oboru. V kritických údobích naší země prokázala schopnost nahrazovat či zastřešovat činnosti ochromených nebo utlumených institucí.

Pobočka sdružovala vždy řadu významných osobností vědy a průmyslu a hlásí se k odkazu zakladatelů České chemické společnosti let 1866 až 1874.

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme doc. RNDr. Milanu Gelnerovi, CSc., děkanovi Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, doc. RNDr. Ludmile Křivánkové, CSc., ředitelce Ústavu analytické chemie Akademie věd České republiky a doc. Ing. Jaromíru Havlicovi, DrSc., děkanovi Fakulty chemické Vysokého učení technického za vstřícnou podporu, bez níž by nebylo možné vydat tento spis tiskem. Dále děkujeme lektorům, prof. RNDr. Lumíru Sommerovi, DrSc., prof. Ing. Dr. Lubomíru Lapčíkovi, DrSc., d.h.c. a prof. RNDr. Milanu Potáčkovi, CSc. za podnětné posouzení rukopisu a doc. RNDr. Ludmile Křivánkové, CSc. a PhDr. N. Urbánkové za zpracování našich biografických stránek.

Dík patří prof. Ing. J. Fecenkovi, DrSc., kolegyním a kolegům M. Franců, J. Hladíkovi, M. Madlovi, M. Veselému, P. Zbořilovi a R. Krejčí za poskytnutí některých údajů a fotografií.

Nakonec, avšak s vděčností, děkujeme RNDr. Mileně Mikešové za trpělivý a pečlivý přepis našich rukopisů a grafickou úpravu finální verze.

foto M. Potáček

Autoři

PÍSEMNOSTI A ČLENSTVÍ V ČSCH

Písemnosti brněnské pobočky České společnosti chemické z let 1949 až 2001 byly zaevidovány do přírůstkové knihy Technického muzea v Brně (TMB) pod číslem 148/2004 a zařazeny do příslušného oboru. Předmětu je věnována patřičná péče včetně konzervace s ohledem na jeho dokumentární a historickou hodnotu.

Brněnská pobočka ČSCH sdružuje nejen chemiky, ale je také společenstvím, které se podílí na vzdělávání, organizaci a informování chemické komunity.

Členství je přístupné pro všechny zájemce o chemii a přijetí nového člena doporučují vždy dva členové ČSCH, nebo je možné doporučení nahradit odborným životopisem.

Členské přihlášky jsou k dispozici na internetových stránkách ČSCH (www.csch.cz) nebo u předsedy či jednatele brněnské pobočky.

Česká společnost chemická, pobočka Brno
prof. RNDr. Jaroslav Koča, DrSc. - předseda pobočky
Přírodovědecká fakulta MU
Kamenice 5
625 00 BRNO
tel. 549 494 947, fax 549 492 556
e-mail: jkoca@chemi.muni.cz

doc. Mgr. Jan Havliš, Dr. - jednatel pobočky
Přírodovědecká fakulta MU
Kotlářská 2
611 37 BRNO
tel. 549 494 148
e-mail: jdqh@chemi.muni.cz

LITERATURA

Baborovský Jiří:
Vládní rada Ing. František Ninger mrtev.
Chemické Listy **32** [14] 265-266 (1938)

Brandštetr J., Pokorný A. G. a kol.:
Chemie na technických školách v Brně 1849-1999.
VUT v Brně, FCH 1999

Drašar Pavel:
Vojtěch Šafařík, jeden ze zakladatelů ČSCH.
Chemické Listy **92** [10] 830 (1998)

Hanč O.:
100 let Československé společnosti chemické, její dějiny a vývoj 1866–1966.
Academia Praha 1966

Ingr Ivo:
Sborník souhrnů sdělení 30. semináře o jakosti potravin a potravinových surovin.
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2003

Janák J., Pokorný A. G.:
Chemické vědy v dějinách Moravy a Slezska, ve sborníku "Hledání kontinuity vědeckého poznání na Moravě a ve Slezsku".
Společnost pro dějiny věd a techniky, pobočka Brno 1997

Janák Jaroslav, Pokorný Adolf Gustav:
70 let činnosti první pobočky ČSCH.
Chemické Listy **93** [5] 345-349 (1999)

Kratochvíl Milan:
Josef Frejka.
Folia historica MU **10** (1966)

Matoušek Jiří:
Sedmdesát let první pobočky České společnosti chemické.
Události na VUT v Brně **10** [1] 20-21 (2000)

Pokorný A. G.:
Zapomenutí se připomínají (František Schacherl Chemicus).
Chemické Listy **87** [7] 455 (1993)

Pokorný Adolf Gustav:
Alfred Bader: jubilejní pětasedmdesátiny významného chemika.
Univerzitní noviny **7** [1] 36-37 (2000)

Pokorný G.:
Chemistry in technical schools of Brno (1850-1945).
Folia Mendeliana **37-38,** p. 45-53 (2002-2003)

Pokorný Adolf G.:
Jubilant prof. RNDr. Jaroslav Jonas, CSc.
Chemické Listy **101** [4] 358-359 (2007)

Pokorný Adolf G.:
Sedmdesátiletý jubilant prof. Ing. Lubomír Lapčík, DrSc., dr.h.c.
Chemické Listy **101** [7] 621 (2007)

Pokorný Adolf G.:
Vítězslav Veselý (1877-1964) významný český chemik.
Vzpomínky (130 let od narození).
Chemické Listy **102** [1 91 (2008)

Schacherl F.:
Zpráva České společnosti chemické, pobočky v Brně
Chemické Listy **33** [13] 241 (1939)

Vávrová M., Friedl Z., Čáslavský J.:
Prof. RNDr. Lumír Sommer, DrSc. osmdesátníkem.
Události na VUT v Brně **19** [2] 25 (2009

Vymětal Jan:
České chemické společnosti.
Chemické Listy **100** [10] 923-924 (2006)